

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra Geografie

Jana JADVIDŽÁKOVÁ

**Symbolická krajina města Znojma: proměny názvu ulic v důsledku
politických změn**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Jan DANIEL, Ph.D.

Olomouc 2024

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo)	Jana Jadvidžáková (R21094)
Studijní program	1301R020 – Geografie
Název práce	Symbolická krajina města Znojma: proměny názvu ulic v důsledku politických změn
Title of thesis	Symbolic landscape of Znojmo: Street name changes due to political changes
Vedoucí práce	Mgr. Jan DANIEL, Ph.D.
Rozsah práce	46 stran, 5 vázaných příloh
Abstrakt	Bakalářská práce zkoumá změny v uličním názvosloví města Znojma v průběhu 20. století a po roce 1989 s ohledem na politické události. Cílem je analyzovat vliv politiky na proměny názvů ulic a studovat symbolickou krajinu města prostřednictvím analýzy názvů ulic. Využívá historické prameny, archivní materiály a mapové podklady k interpretaci vztahů mezi politickými událostmi a změnami v uličním názvosloví. Zkoumá klíčové faktory ovlivňující změnu názvů ulic v kontextu urbanistického vývoje Znojma. Práce přináší poznatky o vztahu mezi politickými změnami a proměnami v uličním názvosloví s důrazem na symbolickou a historickou hodnotu uličních jmen v městském prostoru.
Klíčová slova	toponyma, urbanonyma, přeměny názvů ulic, politické změny, Znojmo
Abstract	The bachelor's thesis deals with street name changes of the city of Znojmo during the 20th century with regard to political changes. The object is to analyze the influence of politics on the changes in street names and to study the symbolic landscape of the city through the analysis of street names. It utilizes historical sources, archival materials, and map data to interpret the relationships between political events and changes in street naming. It explores key factors influencing the change of street names in the context of urban development in Znojmo. The thesis provides insights into the relationship between political changes and transformations in street naming, emphasizing the symbolic and historical value of street names in the urban space.
Keywords	toponyms, urbanonyms, street name changes, political changes, Znojmo

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Jana Daniela, PhD., s využitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citovaných zdrojů.

.....

Jana Jadvidžáková

Poděkování

Mé poděkování patří primárně mému vedoucímu bakalářské práce panu Mgr. Janu Danielovi, PhD., kterému tímto děkuji za trpělivost při konzultacích práce. Chtěla bych poděkovat i zaměstnancům Okresního archivu ve Znojmě, kteří mě dokázali přímo dovést k pramenům sloužícím jako primární zdroje této práce. Ráda bych poděkovala i mé rodině za podporu a zprostředkování času pro vypracování této práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Jana JADVIDŽÁKOVÁ**
Osobní číslo: **R21094**
Studijní program: **B0532A330021 Geografie**
Téma práce: **Symbolická krajina města Znojma: proměny názvu ulic v důsledku politických změn**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Zásady pro vypracování

Cílem práce je kritické zhodnocení proměn názvu ulic města Znojma z důvodu politických změn v průběhu 20. století. Autorka na základě vhodných pramenů vytvoří databázi změn názvů ulic ve Znojmě ve sledovaném období. Následně budou na základě teoretické literatury a regionálního kontextu zhodnoceny změny v jednotlivých časových horizontech, které jsou předběžně stanoveny na období 1918 až 1939, 1939 až 1945, 1945 až 1948, 1948 až 1989 a období po roce 1989. Na základě předvýzkumu může dojít k dílčím úpravám bakalářského projektu.

Rozsah pracovní zprávy: **5 000 – 8 000 slov**
Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

Filip, A. a kol. (2012): Znojmo od středověku po moderní dobu. 2. vydání. Brno: K-Public. ISBN 978-80-87028-10-0
Azaryahu, M. (1996): The Power of Commemorative Street Names. *Environment and Planning D: Society and Space* 14, 311–330.
Azaryahu, M. (2011): The Politics of Commemorative Street Renaming: Berlin 1945-1948. *Journal of Historical Geography* 37, 483–492.
Chloupek, B. R. (2019): Public Memory and Political Street Names in Košice: Slovakia's Multiethnic Second City. *Journal of Historical Geography* 64, 25–35.
Rusu, M. S. (2019): Shifting Urban Namescapes: Street Name Politics and Toponymic Change in a Romanian (Ised) City. *Journal of Historical Geography* 65, 48–58.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jan Daniel, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: 6. listopadu 2023
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2024

L.S.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Pavel Klapka, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 6. listopadu 2023

Obsah

Bibliografický záznam	2
Prohlášení	3
Poděkování	4
Obsah	7
1 Úvod a cíle	9
2 Teoretická část	10
2.1 Onomastika.....	10
2.2 Toponomastika	10
2.2.1 Dělení toponomastiky podle oinkonymických základů (podle V. Šmilauera) ..	10
2.3 Urbanonymie	11
2.3.1 Historie urbanonymie.....	11
2.3.2 Pojmenovávací motivy dnešní urbanonymie (podle D. Vaculíka)	12
2.4 Honorifikační motiv v souvislosti s politickou mocí	13
2.5 Urbanistický vývoj města Znojma	14
2.5.1 Obecné informace o Znojmě	14
2.5.2 Vývoj města do období baroka	14
2.5.3 Přelom 18. a 19. století.....	16
2.5.4 Druhá polovina 19. století	17
2.5.5 20. století	19
2.5.6 21. století	21
3 Metodika	22
4 Praktická část	24
4.1 Proměna a typologie názvů ulic ve sledovaných časových obdobích	25
4.1.1 Rakousko-Uhersko (do r. 1918)	25
4.1.2 První republika (1918 – 1938).....	26
4.1.3 Období okupace a 2. světové války	27
4.1.4 Třetí republika (1945 – 1948).....	30
4.1.5 Období státního socialismu (1948 – 1989).....	31
4.1.6 Po roce 1989.....	33
4.2 Syntéza analýzy změn názvů ulic v průběhu sledovaných období	35
4.3 Typologie uličního názvosloví.....	38
4.4 Závislost vzdálenosti od centra města	40
4.5 Proměny názvů nejvýznamnějších ulic a prostranství.....	42

5	ZÁVĚR A DISKUZE	44
6	SUMMARY	45
	ZDROJE	46
	PŘÍLOHY	48

1 Úvod a cíle

Bakalářská práce se skládá ze dvou částí. První částí je teorie, která obsahuje stručné informace o urbanistickém vývoji města Znojma a obecné informace o toponomastice. Důraz je kladen vzhledem k turbulentním změnám v názvech ulic na období od konce 19. století až do současnosti. Na teoretickou část navazuje část praktická, která pojednává o samotných změnách v uličním názvosloví města Znojma. Tato práce se snaží porozumět vlivu politických událostí na podobu veřejného prostoru a symbolického významu městského prostředí.

Hlavním cílem této práce je analýza proměn názvů ulic města Znojma v důsledku změn politických režimů v průběhu 20. století. K naplnění tohoto hlavního cíle byly stanoveny tyto dílčí cíle:

- Analýza změn a typologie názvů ulic v jednotlivých zkoumaných časových horizontech
- Analýza vlivu vzdálenosti od symbolického centra města na politicky motivovanou proměnu názvů ulic
- Analýza vlivu významu ulice na politicky motivovanou proměnu názvů ulic

2 Teoretická část

2.1 Onomastika

Jazykovědec R. Šrámek, který ve 20. století přispěl k rozkvětu onomastiky, ji popisuje „jako nauku o vzníkání a fungování propriálních pojmenovacích soustav, o jejich realizacích v konkrétních podmínkách společenských, časových a místních a jako nauku o konkrétních prvcích těchto soustav“ (Šrámek, 1999).

Předmětem onomastiky jsou onyma neboli propria, což jsou speciální jazykové prostředky nesoucí podobu substantiva (tj. podstatné jméno) nebo pojmenovacího spojení. Na rozdíl od apelativ (tj. obecných jmen) je funkcí onym pojmenovat, individualizovat objekty a označit je jako jedinečné (Šrámek, 1999).

Funkce onomastiky podle R. Šrámečka nelze v teorii ani v onomastickém bádání zcela konkretizovat, jelikož zatím nebylo přijato jednotné východisko o funkcích nauky o vlastních jménech. Autor ovšem v publikaci uvádí tři základní funkce vlastních jmen. První z nich je individualizace, výše popsána jako vymezení objektu jako jedinečného. Druhá je diferenciací, kterou chápeme jako odlišení pojmenovaných objektů v rámci téhož druhu. Poslední je lokalizace, což znamená zařazení do jistých konkrétních souvislostí (např. prostorových, historických, kulturních atp.) (Šrámek, 1999).

Onomastika se dělí na několik kategorií, vzhledem k povaze práce je podrobněji popsána jen jedna její dílčí kategorie toponomastika.

2.2 Toponomastika

Toponomastika (nebo toponymie) se definuje jako jedna z podkategorií onomastiky. Už z názvu (*topos* = řec. místo, *onoma* = jméno) je patrné, že předmětem jejího zkoumání jsou zeměpisná jména objektů, které je možné zobrazit na mapě (Šmilauer, 1963).

Toponyma plní se vztahem k objektu funkci diferenciací (odlišuje od sebe navzájem podobné), identifikační (jméno se ztotožňuje s objektem), lokalizační (zařazení onymického objektu podle jména) a nominační (pouze u jmen honorifikačních) (David, 2011). Toponomastika je disciplínou, která se využívá napříč vědními obory (např. geografie, kulturní antropologie) (David, Mácha, 2014).

Ve vztahu k prostoru toponyma plní tři funkce:

- Orientační – umožňují orientaci v prostoru
- Predikativní – slouží jako ukazatelé geografických skutečností
- Historicko-geografická – zobrazují podobu krajiny v minulosti

Vztah toponyma a místa funguje ovšem i opačným směrem. Toponymum funguje jako popis místa, ale také samotná lokalita je měněna na základě názvu místa, které jí poskytne individualitu. Důkazem pro tohle tvrzení je změna již existujících toponym (nejčastěji ulice). Problém může nastat u nových toponym, které nesou honorifikační charakter – nemají přímý vztah k místu, ale vztah mají pouze symbolický, s politickým, společenským nebo kulturním motivem (David, Mácha, 2014).

2.2.1 Dělení toponomastiky podle onkonymických základů (podle V. Šmilauera)

Nejčastější základ pro toponyma tvoří substantiva, ať už jsou to propria (tj. vlastní jména) nebo apelativa (tj. obecná jména). Méně se využívají adjektiva (tj. přídavná jména) nebo verba (tj. slovesa).

Primárně se toponomastika dělí na celkem tři kategorie – oikonyma, anoikonyma a vodní jména, která tvoří vlastní kategorii. Oikonyma s charakterem obydleného území většinou odkazují na obyvatele, jejich skupinu nebo vznik obce. Anoikonyma se vztahují k místům, která nejsou obývaná, proto se vztahují k majitelům nebo činnosti, která na nich byla v minulosti nebo stále je prováděna (*Šmilauer, 1963*).

2.3 Urbanonymie

Urbanonymie byla do pojmu onomastiky zařazena až v roce 1986 při 2. celostátním onomastickém semináři. Vzhledem k poměrně novému oboru není tedy téma urbanonym široce zpracováno, komplexněji je popsána pouze urbanonymie měst, například Prahy (*Pražský uličník, 1998*).

Urbanonyma jsou definována jako vlastní jména sídelních i nesídelních objektů ležících na katastru města. Encyklopedický slovník češtiny je klasifikuje do následujících kategorií (*Šrámek, 1990*):

- Vlastní jména městských obvodů, čtvrtí a sídlišť
- Vlastní jména náměstí, ulic a jiných veřejných prostranství
- Vlastní jména mostů, podchodů, památníků, soch
- Vlastní jména významných budov, částí městského opevnění
- Vlastní jména významných místností a sálů
- Vlastní jména tratí, stanic a zastávek

Vzhledem k tématu práce bude tato kapitola zaměřena na kategorii vlastních jmen ulic, náměstí a veřejných prostranství. Podle R. Šrámka, jehož dělení onomastiky je zmíněno výše, jsou urbanonyma součástí oikonym (tj. osídlených objektů), zároveň od sebe odlišil termíny urbanonyma a urbonyma (*Šrámek, 1999*). V. Šmilauer místo označení urbanonyma používá označení toponyma, tj. místní jména, a uvádí, že označování názvů ulic je poněkud problematické (*Šmilauer, 1963*). U autorky L. Olivové se taktéž s termínem urbanonyma neseťkáme, namísto nich využívá termín hodonyma, neboli vlastní jména dopravních cest (*Olivová, 1995*).

2.3.1 Historie urbanonymie

První uliční názvosloví vznikalo již ve středověku, kdy měla města značně odlišnou podobu, jakou známe dnes. Města byla ohraničena hradbami, centrem dění byla náměstí a významné budovy jako kostely, lázně, krámy a jiná prostranství. Bylo nutné tedy tyto významné objekty lokalizovat a podobné od sebe odlišit. Středověké názvy byly většinou odvozovány od polohy, směru nebo charakteru pojmenovaného objektu (např. Horní Česká, Pražská), podle významných budov (např. Hradní), od charakteru nebo pověsti ulice (např. Veselá), řemesla (např. Kramářská, Obroková) nebo skupiny obyvatel, kteří danou část města obývali (např. Jezuitská). Neexistoval žádný kodex, proto mohly ulice nést více než jeden název (*David, Mácha, 2014*).

Až do 18. století v trendu uličního názvosloví nepřicházely žádné změny. Ty nastaly až v roce 1771 za vlády Marie Terezie, kdy vešel v platnost zákon o číslování domů. Vzhledem k živelným růstům měst bylo potřeba ale tento zákon aktualizovat, a tak přišel v půlce 19. století nový zákon o nové soustavě uličních jmen a číslování budov, které vedlo k jednotné standardizaci uličního názvosloví. Právě tento akt vedl ke změně týkající se honorifikačních názvů ulic. Pojmenování ulic podle osoby nebylo běžné až do poloviny 19. století, kdy se vzhledem k politickému rozložení tehdejšího světa začala objevovat motivace k pojmenování objektu podle osoby (tj. eponymní pojmenování) (*Šindelářová, 2009*). Ulice začaly nést názvy po osobnostech politického dění (např. Ferdinandplatz) nebo po osobnostech kulturního života (např. Nerudova, Boženy Němcové, Smetanova) (*David, 2017*).

Ve 20. století se osobnosti v názvech ulic začaly objevovat velmi hojně. Změnu oproti pravidlům dnešního uličního názvosloví můžeme vidět například v pojmenování ulic po žijících lidech, která platila až do poloviny 20. století. Politické režimy si pečlivě vybíraly nejen osobnosti, jejichž jméno mělo být v urbanonymech konkrétních měst součástí, ale i lokace a podobu ulic. Měly být dostatečně reprezentativní a na vhodném místě. Zároveň byla vybírána taková jména, která nebyla v rozporu v názorech na současný politický režim. To je viditelné například po druhé světové válce, kdy byla všechna nevhodná označení honorující okupaci Československa a nacistické přesvědčení redukována. Stejný trend pokračoval i po roce 1948, kdy se moci v Československu ujala Komunistická strana a ulice byly často pojmenovány podle politických osobností pocházejících většinou ze SSSR. Mimo ně se v názvech často objevovaly i pojmy přímo související s myšlenkou komunismu (např. Pionýrská) nebo s oslavou významných událostí či míst (např. Dukelských bojovníků, Náměstí Vítězství). Během celého 20. století byl výrazný také dedikační přístup, kdy jsou názvy ulic pojmenované po výrazných osobnostech kulturní, umělecké nebo vědecké sféry (*David, Mácha, 2010*). V 60. letech se upustilo od pojmenování ulic po žijících osobách, nově se využívají názvy, které odkazují k jedinečné zajímavosti ulice nebo jsou spjaté s krajinou (*David, Mácha, 2014*). Tyto názvy můžeme sledovat zejména na okrajích měst.

Pojmenování ulic spjatá zejména s politickými osobnostmi se v čase ukázala být náchylná na častá přejmenování těchto ulic v kontextu změn politických režimů, a to zejména v letech 1918, 1938, 1945, 1948 a 1989. Dnes se honorifikační pojmenování ulic používá také, ale musí se držet kodexu – především musí být osobnost všeobecně známá, ideálně z jiné sféry než politické a musí být po smrti (*Harvalík, 2004*).

2.3.2 Pojmenovávací motivy dnešní urbanonymie (podle D. Vaculíka)

Typologie názvosloví ulic nemá žádný jednotný kodex, nejvíce komplexním systémem je třídění podle D. Vaculíka. Třídění druhé kategorie symbolického motivu je obdobné tomu, které ke své práci využívá M. S. Rusu a podle které je tříděna typologie uličního názvosloví v praktické části této práce.

- Fyzický motiv
 - Motiv orientační (např. Vídeňská, Na Svahu)
 - Motiv vlastnosti (např. Nová, Úzká, Šikmá)
 - Významný objekt – ulice pojmenovaná podle objektu, který se na ulici nachází nebo k němu ulice směřuje (např. Nádražní, Hradní)
 - Podle obyvatel nebo zaměstnání (např. Kovářská, Lazebnická)
 - Z místního nebo pomístního názvu (U Lesíka)
- Symbolický motiv
 - Honorifikační motiv
 - Podle významné osobnosti – dále se dělí podle významu
 - Regionální – osobnost, která souvisí s lokalitou (např. Dr. Mareše)
 - Národní – osobnost, která se v názvech ulic objevuje napříč státem (např. Masarykova)
 - Nadnárodní – osoba s mezinárodním významem (např. Rooseveltova)
 - Podle instituce (např. Sokolská)
 - Historická událost, místo nebo datum (např. 17. listopadu)
 - Místo (např. Jugoslávská, Slovenská)
 - Politický pojem – pojem, který nepřímou souvisí s daným politickým režimem (např. Náměstí Svobody)

- Dedikační motiv – pojmenování ulice podle osoby, která nepatřila do politické sféry (např. Vančurova, Smetanova)

2.4 Honorifikační motiv v souvislosti s politickou mocí

Vzhledem k povaze práce a souvislostmi mezi názvy ulic, zejména politicky motivovaných, a změnami politických režimů jsou honorifikační motivy nejvíce klíčovou složkou.

První honorifikační názvy ulic se objevovaly v uličním názvosloví již od 19. století v souvislosti s národním obrozením jednotnou standardizací uličního názvosloví. Do konce 19. století se honorifikační motiv používal spíše méně, jeho vrchol nastal až ve 30. letech 20. století během dvou totalit (*David, 2011*).

Funkce honorifikačních názvů ulic není popis dané lokality, směru ani charakteru ulice, nemá ani žádný vztah k dané lokalitě. Slovní spojení s významem lokality je přerušeno a má novou souvislost, který je důležitý pro zájem nového politického režimu. Používají se jména, která jsou v souladu s aktuálním politickým přesvědčením. Funkce je tedy symbolická, plní funkci nominační a ideologickou. Malou výjimkou, kdy honorifikační motiv alespoň minimálně souvisí s lokalitou, jsou názvy po osobnosti s regionálním významem. Příkladem může být Antonín Vrbka. Během začátku 20. století vyučoval na obecní škole v Louce, která je v naprosté blízkosti dnešní Melkusovy ulice a která až do roku 1948 nesla název Vrbkova (*Šípek, 2010*). Další funkcí, která honorifikační názvy doprovází, je funkce popisná, kdy lidé získávají povědomí o minulosti svého národa, města, ale také osobnosti a jejího vlivu v historii (*David, 2011*). Honorifikace je nejvíce výrazná ve městech, která představují nejsnazší cestu k reprezentaci politické moci, zvláště viditelná je v názvech ulic z období druhé světové války a za komunismu do 60. let 20. století. Vzhledem ke kritice během tohoto desetiletí trend honorifikace upadl a začaly se používat názvy místní a pomístní (*David, Mácha, 2014*).

Největší nevýhodou honorifikační motivovaných názvů je jejich proměnlivost a nestabilita. Vzhledem k funkci demonstrace politické moci a pevným spojením mezi politickou situací je dáno, že se změnou politické moci se měnila i honorifikační jména. Vzhledem k velké proměnlivosti politického systému během 20. století se některé ulice měnily s každou změnou. Tyto události v politice nejvíce postihly i uliční názvosloví (*Harvalík, 2004*):

- 1918 – Zánik Rakouska-Uherska a vznik Československa (začínají se objevovat jména politiků – např. Šverma, Masaryk, Tusar; mizí názvy připomínající monarchii – např. Ferdinand)
- 1938–1945 – Protektorát Čechy a Morava, druhá světová válka – objevují se jména nacistických vrcholných představitelů (např. A. Hitler, O. Planetta)
- 1945–1948 – Druhá republika – návrat k předválečným názvům, názvy po významných osobnostech odboje (např. O. Jaroš)
- 1948–1989 - komunismus, uplatňování honorifikačních názvů spjatých s předními osobnostmi Sovětského svazu, od 60. let uplatňování neutrálních názvů (př. V. I. Lenin, náměstí Vítězství)
- Od 1989 – přejmenovávání socialistických honorifikačních názvů

2.5 Urbanistický vývoj města Znojma

2.5.1 Obecné informace o Znojmě

Znojmo je s více než 34 tisíci obyvateli druhé největší město v Jihomoravském kraji (ČSÚ, 2023). Leží na jihozápadě kraje asi 10 km od rakouských hranic a má celkovou výměru 65,87 km². Znojmo je okresním městem spadajícím do jednoho z největších okresů v České republice. Střední výška města je 290 m n.m. Město leží na levém břehu řeky Dyje v těsné blízkosti NP Podyjí nacházející se na sousedním břehu. Pod starým městem se nachází vodní přehrada postavená v roce 1966, sloužící primárně jako vyrovnávací nádrž k Vranovské přehradě a pro výrobu energie.

2.5.2 Vývoj města do období baroka

Základem pro nové město byla osada Hradiště nacházející se na protějším ostrohu nad Gránickým údolím. Osada se v době svého největšího rozmachu rozkládala na asi 20 ha, a byla tak jednou z největších ve Velkomoravské říši (Kacatl, 2011). Během 11. století na protějším ostrohu vznikl břetislavský hrad, který převzal roli osady a stal se základním prvkem pro výstavbu budoucího královského města. Podhradí se začalo rozrůstat a dnes tvoří zachovalý komplex historického jádra města. Středem podhradí se stala kaple sv. Mikuláše a trhová osada, dnešní Horní náměstí, která se stala křižovatkou tří hlavních obchodních cest. Na jihovýchod od města byl vybudován premonstrátský klášter, dnes známý jako Loucký klášter (Richter, Stehlik, Samek, 1966).

Město mělo strategickou polohu blízko hranic přemyslovského státu, což vyžadovalo kvalitní

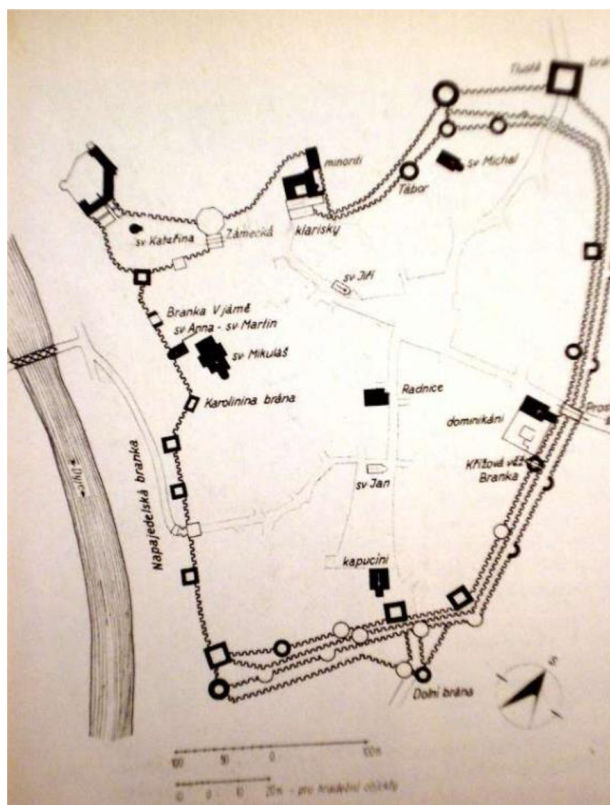

Obr. 1: Půdorys města před rokem 1226. 1. Hradiště, 2. Trhová osada, 3. kaple sv. Mikuláše 4. kostel sv. Michala, 5. brněnská cesta, 6. Židovská ulice, zdroj: Richter, Stehlik, Samek, 1966

opevnění. Výhodná poloha na ostrohu u řeky Dyje poskytovala dobrou obranu z jihu a západu. Opevnění bylo postaveno pouze na nechráněných stranách, mimo jiné ho tvořil i příkop a hradby kosoúhlého tvaru. Cesta přes řeku Dyji ztrácela na důležitosti, a byla tak nahrazena cestou k premonstrátskému klášteru, v jehož směru bylo založeno nové Dolní tržiště, dnes známé jako Masarykovo náměstí. Spojnicí mezi

oběma tržišti se stala ulice Obrokova, kde byla v 15. století vystavěna radnice. Velkou roli měly i ulice Horní a Dolní Česká, které se staly spojnicí všech tří důležitých cest, a ulice Velká Mikulášská, která spojovala Mikulášské náměstí s Dolním tržištěm (Kozdas, Filip, 2018).

Rozložení města se vyvíjelo organicky převážně podle topografických podmínek. V polovině 14. století byla dokončena přestavba dřevěných hradeb na kamenné, s mnoha obrannými válcovými věžemi. Ve městě se v blízkosti hradeb usídlily tři tzv. žebravé řády – kapucíni, dominikáni a minorité. Poloha jejich klášterů je viditelná na schématu níže (Richter, Stehlik, Samek, 1966).

Obr. 2: Tvar hradebního opevnění z 13. století, zdroj: Richter, Stehlik, Samek, 1966

Oficiálně bylo královské město Znojmo založeno v roce 1226 za vlády Přemysla Otakara I., což přineslo mnoho výhod. Pod kamennými domy začalo vznikat 27 km dlouhé podzemí, dnes nejdelší podzemní komplex v České republice. Tehdejší kaple sv. Mikuláše byla přestavěna na kostel. Radniční věž byla postavena v polovině 15. století, obě budovy jsou dnes dominantami města. Město procházelo živelným rozvojem a kapacita města uvnitř hradeb se rychle zaplnila, přestože bylo ve 14. století postiženo morovou epidemií.

Přicházející husitské války způsobily škody hlavně na hradebách a několika domech, ale samotné centrum zůstalo vcelku nedotčeno. To bylo spouštěčem pro výstavbu nových hradeb dále od centra města, před kterými byl vyhlouben vodní příkop s vodou čerpanou z podzemních zásob v okolí dnešního nám. Svobody a Sokolské ulice (Richter, Stehlik, Samek, 1966). Tohle opevnění je částečně do dnes dochováno například v místech dolního parku, který byl v posledních letech revitalizován a výhodný tvar hradebního příkopu je využíváno při různých městských akcích. Na konci 15. století centrum města z velké části zničil mohutný požár, který poničil i kostel sv. Mikuláše nebo radniční věž. Gotika po

renovaci města začala ustupovat a postupně ho nahrazoval nový styl renesance, jehož prvky jsou v nemalém počtu dochovány dodnes (*Filip, Krejčí, 2012*).

Během stavovského povstání hradby odolaly nájezdům naposledy. Za třicetileté války podlehl město Švédům, ale obyvatelé města se dokázali zachránit v podzemních chodbách, kde se ukryli a přečkali útok. Poničeno bylo zejména předměstí, kde bylo mnoho domů kompletně zničeno. Další události 17. století, jako nájezdy Turků, epidemie moru a finanční problémy, téměř zastavily růst města.

Obr. 3: Pohled na Znojmo v 18.století z jihu, zdroj: Filip, Kozdas (2018)

Během 18. století byly mnohé budovy přestavovány novými řeholními řády, které převzaly kontrolu nad územím v jejich blízkosti. Jezuité převzali okolí kostela sv. Michala, který se stal Jezuitským klášterem. Kapucíni začali s přestavbou Kapucínského kláštera s dominantou Kapucínské kaple na dnešním Masarykově náměstí a premonstráti začali s budováním komplexu Louckého kláštera. Klášter byl později zrušen a objekt začal sloužit jako kasárna. V ulicích města se začalo objevovat baroko, hrad byl přestavěn na zámek. Samotná uliční síť výraznými změnami neprocházela. I přesto, že vliv Znojma pravděpodobně během baroka upadal, dvě hlavní trasy z Vídně do Prahy a do Brna mu pomohly udržet jeho význam. Cesta z Vídně byla odkloněna od Slavonic, které tak ztratily svůj význam. Výstavba vně hradeb probíhala zejména podél těchto obchodních tras. Na severozápadu se tato nově budovaná část nazývala Mannsberk, dnešní náměstí Svobody a okolí ulice Pražská (*Filip, Krejčí, 2012*).

2.5.3 Přelom 18. a 19. století

Stejně jako celá Evropa bylo Znojmo postiženo válečnými konflikty, primárně napoleonskými válkami. V roce 1809 se poblíž města odehrála mezi Francií a Rakouskem-Uherskem bitva u Znojma, která značně poničila okolí i centrum města. Město se z této bitvy dlouhé roky vzpamatovalo. Představitelé města si uvědomili, že opevnění města moderním bojovým technologiím nestačí. V příkopu tak vznikly aleje, které tvoří základ spodní části dnešního městského parku. Za hradbami se rozšířilo předměstí, kde se soustředila řemeslná výroba a manufaktury. Modernizaci procházela i silniční síť. Růst města probíhal zejména v části zvané Novosady u řeky Lesky, směrem k obci Kuchařovice (*Fialová, 2008*).

Město se pokusilo přizpůsobit novým urbanistickým trendům, a to vídeňskému dispozičnímu pojetí, ale kvůli terénním překážkám to nebylo možné. Namísto toho byl les v Gránickém údolí upraven do

podoby městského lesoparku, který vytvořil souvislý prstenec zeleně kolem města vedoucí od Horní brány na dnešním nám. Svobody až po Dolní bránu na dnešním nám. Republiky. Skalní sráz k řece Dyji byl přeměněn na park. U řeky Dyje byla vystavena nová městská plovárna, ke kterým vedly z centra Karolininy sady. Tyto přestavby města v 19. století ukazují, jak se město otevřelo veřejnosti (Kozdas, 2002).

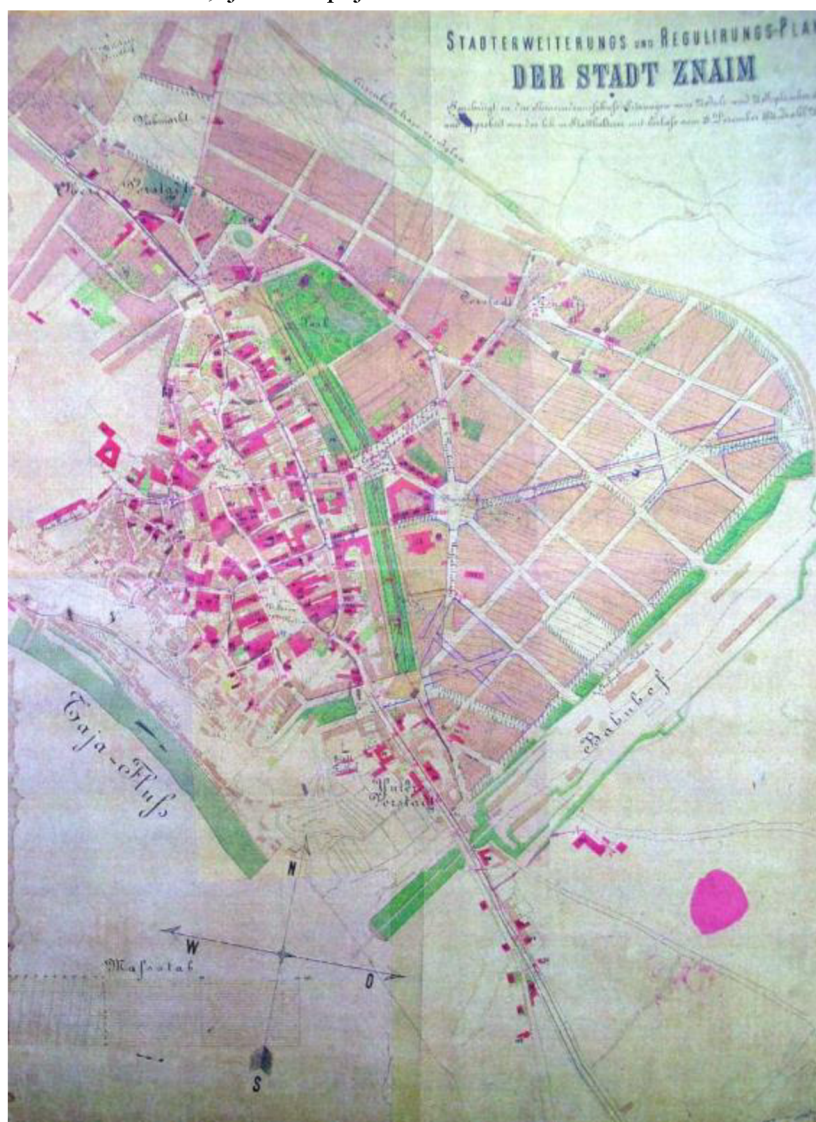
Obr. 4: Mapa T. Weebera z r. 1815, zdroj: Filip a Kozdas, 2018

2.5.4 Druhá polovina 19. století

Rostoucí počet obyvatel vyžadoval rozvoj města uvnitř i vně hradeb. Staré budovy v centru byly bourány a nahrazovány novými, jako například kostel sv. Petra, který byl nahrazen novou měšťanskou školou. Rozvoj probíhal zejména na předměstí, kde se koncentrovala řemeslná výroba. Dolní a Císařská brána byly zrušeny a Horní brána se přeměnila na obytný dům. S růstem obytných ploch však ubývalo zemědělské půdy, zejména vinic a sadů (Richter, Stehlik, Samek, 1966).

Během průmyslové revoluce se začaly budovat průmyslové podniky, vzhledem k zemědělské povaze města zejména továrny s potravinářským zpracováním – lihovary, octárny nebo pivovary. Vznikla první vodárna a elektrárna a rostl i počet veřejných budov. Stavěly se činžovní vícepatrové domy, zejména okolo dnešní Smetanovy ulice. Nové možnosti ve výstavbě přinesla železniční trať přivedená do Znojma v 70. letech 19. století, se kterou souvisí i výstavba dvou dominantních železničních mostů. V souvislosti s novými možnostmi výstavby byla v roce 1871 schválena listina Rozšíření města a regulační plán, která platila až do poloviny 20. století (Fialová, 2008). Plán byl ohraničen Přímětickou a Vídeňskou ulicí, na východě ho ohraničovala železniční trať. Nové ulice byly plánované do šachovnicové sítě, stará zástavba města byla ponechána. Rozšiřování města probíhalo směrem na Brno.

Dnešní ulice Pontassievská, jediná spojnice Mariánského náměstí s historickým centrem, byla

Obr. 5: Regulační plán města Znojma z r. 1871, zdroj: Kozdas, 2001

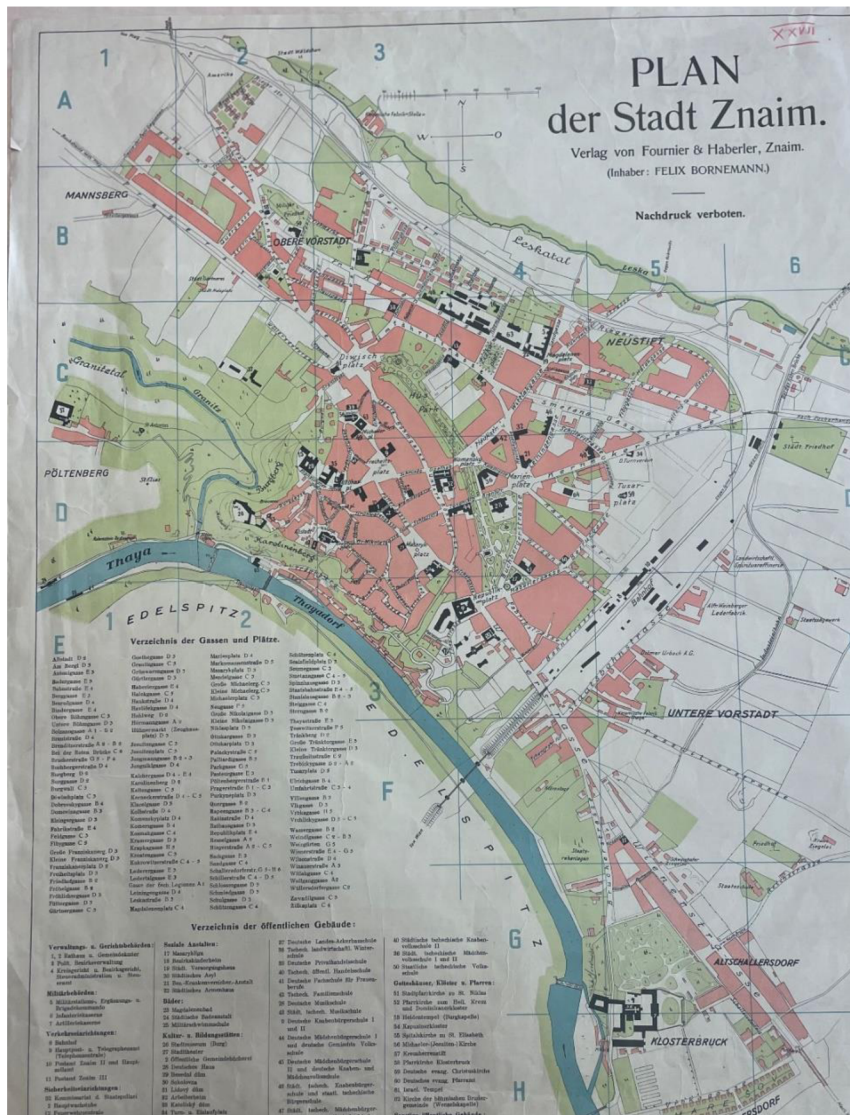
protažená. V této ulici byly stavěny historizující budovy, aby se zachoval její ráz. Stejný úkol měla plnit ulice Veselá. Tento plán byl ale nakonec zrušen, ulice tím ztratila větší význam. Nejvýznamnějším místem pro další plánování bylo Mariánské náměstí. Mělo fungovat jako dopravní uzel odklánějící dopravu z historického centra. Inspirací pro výstavbu bylo pařížské náměstí Place Charles-de-Gaulle. Dnešní Rooseveltova ulice má být inspirována ulicí Champs-Élysées. Výstavba okolo náměstí byla realizována v 70. letech 19. století. Jedná se především o historizující budovy, jedinou výjimkou je tzv.

„Domeček“, samostatně stojící budova vytvořená Německým spolkem, dřív fungující jako společenské a kulturní centrum (*Filip, Kozdas, 2018*). Regulační plán počítal s výstavbou okolo Rooseveltovy ulice, ale Mansberk a náměstí Svobody nebyly do plánu zahrnuty.

V regulačním plánu je možné najít lokality, které se s ním nyní stoprocentně neshodují. Před nádražím bylo plánováno náměstí, stejně tak jako silnice kolem železniční trati. Rozmístění ulic okolo Mariánského náměstí se od původního plánu odchýlilo k jemnější vějířovité struktuře. Výstavba se později soustředila směrem na Prahu a Vídeň. Byly stavěny především reprezentativní a veřejné budovy, průmyslové továrny a podniky, například již zmíněný Domeček, gymnázium na dnešním nám. Komenského nebo synagoga nacházející se až do 2. sv. války na dnešním nám. Svobody. Pivovar v areálu hradu zapříčinil zničení většiny historických pozůstatků po Přemyslovcích. Na ulici Přemyslovců byl postaven průchod do Gránického údolí, které procházelo v tomto období revitalizací (*Filip, Kozdas, 2018*).

2.5.5 20. století

Regulační plán se s menšími odchylkami dodržoval až do 1. světové války. Nové náměstí Republiky bylo založeno u divadla jako okružní třída spojující dnešní Vídeňskou a Čermákovu ulici. Blízko

Obr. 6: Mapa Znojma z počátku 20.století., zdroj: Jana Jadvidžáková, 2023

kláštera sv. Alžběty byl postaven špitál známý dnes jako stará nemocnice. Na západní straně náměstí vznikla neoklasicistní budova městského soudu navazující na již stojící věznici.

Na počátku 20. století proběhl neúspěšný pokus o připojení Znojma k Rakousku, jemuž pomohl vznik Československa. Nový stát přinesl změny v politickém, národnostním i hospodářském složení města, ačkoli ve městě nacházel velký podíl německy hovořících obyvatel. Město se snažilo přilákat české obyvatelstvo především výstavbou rodinných domů a sídlišť, které byly zakládány na nově připojených částech (*Richter, Stehlik, Samek, 1966*). Hospodářská krize ve 20. letech zapříčinila zpomalení růstu města. Byly zřizovány zejména veřejné budovy, jako učitelský ústav na Alšově ulici nebo školní budovy na ulicích Slovenská a Mládeže. Vznikly moderní čtvrti, například „Kolonka“ u ulice Pražská (*Filip, Kozdas, 2018*). Ve 30. letech převládl koncept zeleného města, což vedlo k modernizaci cest v Gránickém údolí a vzniku nových parků, jako je Jubilejní park na Jarošově ulici nebo Máchovo náměstí.

Po Mnichovské dohodě v roce 1938 bylo Znojmo připojeno k Německé říši. Předtím obývalo město asi 1/3 českých obyvatel, kteří po podepsání dohody odešli z města do vnitrozemí. Ke konci druhé světové války bylo město ostřelováno a bombardováno, což způsobilo značné škody i v centru města. Po válce ztratilo město další třetinu obyvatel kvůli Benešovým dekretům, které nařizovaly odchod německého obyvatelstva. Do města se tak dostalo nové české obyvatelstvo z vnitrozemí.

Po nástupu komunistů se město hojně přestavovalo. Vznikaly nové budovy s typickou sovětskou architekturou pro posílení ideologické myšlenky, jako je budova pošty na Pražské ulici nebo nová budova nádraží. Vznikala nová sídliště, například na ulici Pražská a ve spodní části ulice Vídeňská. V roce 1966 byla otevřena nová nemocnice v blízkosti Lesky, která nahradila starší nemocnici na Vídeňské ulici. Na náměstí Svobody byly vybudovány veřejné lázně a atletický stadion. V 60. letech byla dokončena výstavba vodní nádrže Znojmo, která zapříčinila zrušení městské plovárny. Na místě bývalé synagogy na náměstí Svobody byl postaven „Bílý dům“, který dnes funguje jako budova městského úřadu. V průmyslové části dominovaly dvě továrny – konzervárna Znoimia a keramička. Na poničeném Masarykově náměstí byl v 70. letech vybudován OD Dyje, která vyvolává u obyvatel kontroverze dodnes. V pozdějších letech socialistické vlády přibyla také další sídliště, například na Dukelské ulici, na nám. Svobody nebo na nám. Armády. Přestože byly plány na vybudování dalších sídlišť, poslední sídliště vznikla v Příměticích v roce 1989 a na ulici MUDr. Jana Janského v 90. letech (*Mažárová, 2011*). Necitlivý přístup socialismu k městu byl patrný i v odklonu od regulačního plánu z roku 1871. Vedení města ve druhé polovině 20. století zrušilo plány na vybudování silničního tahu okolo železniční dráhy směrem na Břeclav a hlavní dopravní trasu nechalo přes Vídeňskou ulici (*Filip, Kozdas, 2018*).

Obr. 7: Letecký snímek OD Dyje, zdroj: znojmocity, 2010

2.5.6 21. století

Vzhledem k téměř vyčerpané kapacitě pro výstavbu nových budov nedosahuje od počátku století výstavba takových rozměrů jako v obdobích předcházejících. Většinou dochází k přestavbám nebo bourání původních budov. Mezi Jezuitským náměstím a náměstím Svobody vznikl průchod propojující historické centrum a novější náměstí. Na místě premonstrátských zahrad v Louckém klášteře bylo vybudováno koupaliště, ke kterému v roce 2023 přibyla krytá plovárna nahrazující městské lázně na náměstí Svobody. Hlavní silnice I/38 směrem na Prahu vede středem města a je zároveň mezinárodní trasou E59. Okolo města je již několik desítek let rozestavěn obchvat, který má ulehčit dopravě v centru města a zlepšit kvalitu života místním obyvatelům. Obchvat je otevřen pouze částečně, úplnému dokončení brání právní důvody. Město má téměř vyčerpanou zástavnou plochu, ale plány se zaměřují na novou výstavbu v oblasti nazývané Křivánky nacházející se mezi Příměticemi, obchvatem a novou nemocnicí (znojmocity, 2017).

3 Metodika

Teoretická část je čistě rešeršního charakteru, přičemž pro komplexní posouzení problematiky popisuje zejména toponomastickou a urbanistickou část. Zahnutí urbanistické části je důležité, neboť lépe nastiňuje představy o plánování uliční sítě, které probíhalo již od středověku.

Praktická část mapuje vývoj názvů ulic ve Znojmě. Předmětem práce je analýza vývoje uličního názvosloví z hlediska četnosti změn a změn v typologii názvů ulic v návaznosti na politické změny zejména v průběhu 20. století. Rešerše těchto údajů nepřímo zaznamenává i růst města a zakládání nových ulic.

První část praktické části byla vypracována formou rešerše. Názvy ulic v průběhu 20. století jsou přehledně shrnuty do tabulky, která je součástí článku v Ročence znojemského archivu z r. 1999 (*Janků, 1999*), většina informací použitých v této práci má původ právě zde. Období, podle kterých článek seznam uličního názvosloví využívá, korespondují s politickými obdobími ve 20. století, proto je seznam vhodným zdrojem i pro tuto práci. Použitá tabulka je k nahlédnutí v přílohách. Aktuální výstavba, která byla zahájena po vydání článku, byla převzata z díla ZM10 (*ČUZK, 2024*). Pokud se výjimečně vyskytla situace, kdy název ulice nebyl znám, její informace byly srovnány s článkem Ročenky znojemského archivu z r. 1998 (*Moučková, 1998*). V ojedinělých případech, kdy zdroje přisuzovaly jedné ulici více názvů, práce pro přehlednost počítá pouze s jedním názvem. Většinou se jedná o případy, kdy byla ulice v minulosti rozdělena na dvě. Jedná se například o případ Kovářské ulice, která byla do r. 1948 rozdělena na dvě ulice, jeden z názvů byl od počátku sledovaného období právě Kovářská, proto práce počítá právě s touto variantou. V opačném případě, tedy kdy byly ulice rozděleny, jako je tomu v případě dnešních ulic Dukelských bojovníků a Vídeňská, je tato skutečnost v práci zaznamenána.

Získané informace byly dále vyhodnocovány za pomoci programu Excel, a to ve dvou různých rovinách: zda proběhla změna názvu mezi politickými režimy a zda byla politicky zabarvená.

Co se týče vyhodnocení, zda změna názvu proběhla, posuzovala se vždy jen mezi za sebou následujícími obdobími a změna názvu může v rámci analýzy nabývat pouze hodnot 0 (název nezměněn) anebo 1 (změna názvu). Za změnu názvu práce považuje úplnou změnu významu, nebere tedy v potaz překlady z německého jazyka, využívané do r. 1918 za Rakouska-Uherska a za druhé světové války. S drobnými úpravami názvu (např. Kotka Josefa – Kotkova) se taktéž nepracuje jako se změnami. Nově vzniklé ulice během zkoumaného období jsou označovány jako neotoponymie.

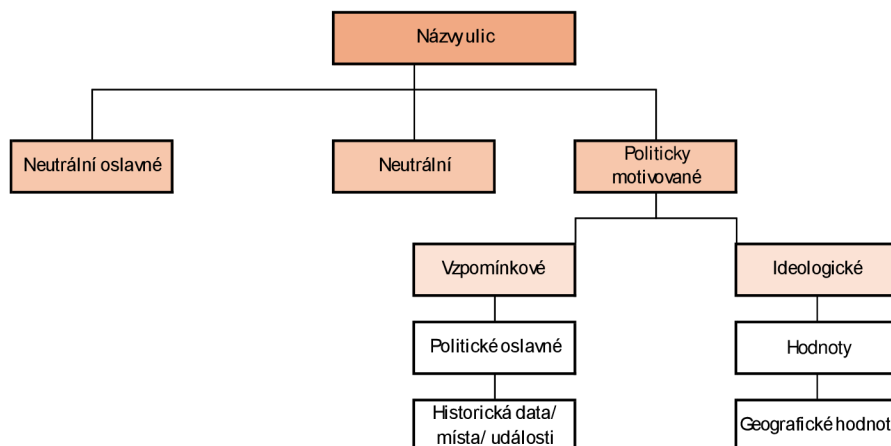
Práce se dále zabývá rozřazením názvů ulic do jednotlivých kategorií, kdy se inspiruje typologií vytvořenou autorem článku M. S. Rusu (*Rusu, 2021*), podle něhož bylo pro přehlednost vytvořeno schéma (viz Obr. 8). Typologie od M. S. Rusu pro účely práce vhodně definuje kategorie názvů ulic, a distinktivně a přehledně odlišuje názvy neutrální a politicky motivované, které dále dělí na další stupně. V přílohách práce jsou dostupné tabulky s ulicemi, v nichž v jednotlivých zkoumaných etapách proběhla změna názvu. Mimo konkrétní názvy je uvedena i kategorie, do které se název zařazuje.

Pro tuhle práci byla přidána pouze kategorie „NEUTRÁLNÍ OSLAVNÁ“, jejíž význam může být narozdíl od kategorie neutrálních názvů nepřímo politicky motivovaný. Příkladem mohou být ulice pojmenované po českých spisovatelích, které vznikaly v období první republiky a byly spojené s procesem bohemizace. Vzhledem ke směru práce a zaměření na politické změny nejsou neutrální názvy ulic hierarchicky dále děleny.

Názvy ulic práce zkoumá v kontextu celého města, ale i v rámci jeho dílčích oblastí definovaných:

- vzdáleností od centra (5 kategorií od centra směrem k periferii)

- společenskou významností či dopravní frekventovaností dané oblasti (třídy, bulváry, prostranství)

1. Neutrální názvy – názvy ulic pojmenované podle konkrétních osob, případně skupiny osob, které jsou významné díky jiné než politické sféře (např. Rudoleckého, Oldřicha ze Znojma, atp.)
2. Neutrální – názvy, které nesou neutrální význam vzhledem k politické ideologii (např. U Brány, Akátová, atp.)
3. Politické oslavné - názvy, které obsahují jméno politicky významné osobnosti (např. Rooseveltova, Masarykovo náměstí, atp.)
4. Historická data/území/události – názvy, které jsou inspirovány historickými událostmi, místy nebo daty (např. 17. listopadu, Zborovská, atp.)
5. Politické hodnoty – názvy, které nesou hodnotu spjatou s politickou ideologií (např. náměstí Republiky, Bratrstva, atp.)
6. Geografické body – názvy, které nesou charakter míst spjatých s politickým režimem (např. Jugoslávská, Pontassievská, atp.)

Obr. 8: Hierarchická typologie názvů ulic využitá v práci

Práce využívá základních statistických metod, a to zejména četností, které byly tvořeny v programu Excel.

Pro lepší vizualizaci byly na základě těchto dat vytvořeny mapové výstupy v programu QGIS. Za pomoci WMS vrstvy ZM10 (ČUZK, 2024) byla vytvořena nová SHP liniová vrstva se současnou uliční sítí města Znojma, ke které byla následně připojena CSV data s informacemi o typologii a o změnách názvů během přechodu politického režimu. Pro definované oblasti zkoumání byly vytvořeny buffery podle zvoleného centra ve vzdálenostech 330, 600, 1 000, 1 700 a nad 1 700 m, jejichž součástí byly těžiště všech ulic. V případě významných ulic a prostranství byla vytvořena nová SHP vrstva, která obsahovala výběr z původní SHP vrstvy uliční sítě.

4 Praktická část

Práce se věnuje celkovému počtu 211 ulic, jejichž počet od sledované doby kvůli živelnému rozvoji města ve 20. století narůstal, a to zejména mezi lety 1918 a 1938. Tato sekce práce se zaměří na několik ukazatelů souvisejících s proměnou názvů ulic.

ULIČNÍ SÍŤ VE ZNOJMĚ V ROCE 2024

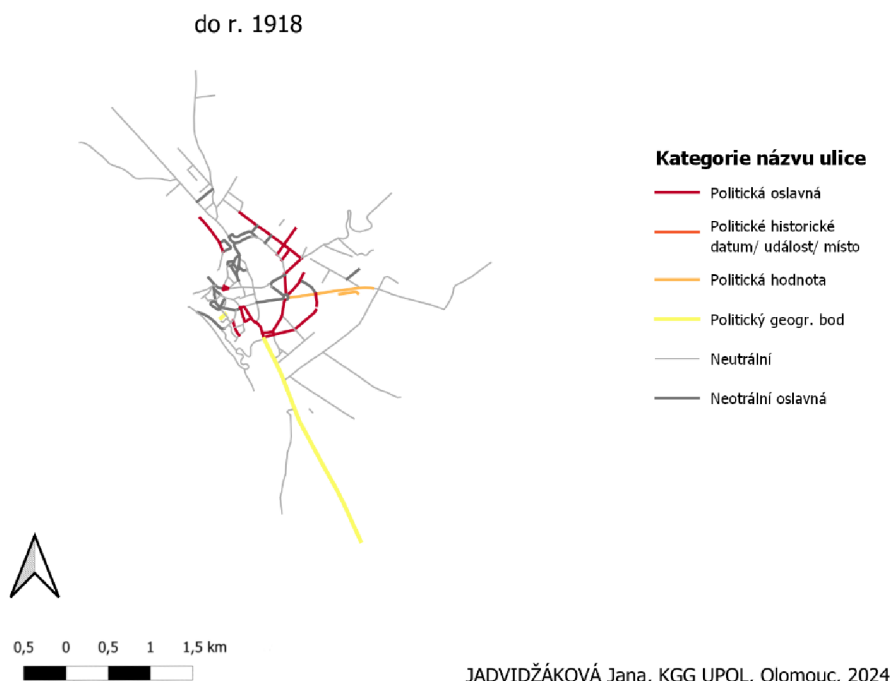
JADVIDŽÁKOVÁ Jana, KGG UPOIL, Olomouc, 2024

Obr. 1: Dnešní podoba znojemské uliční sítě s názvy ulic

4.1 Proměna a typologie názvů ulic ve sledovaných časových obdobích

4.1.1 Rakousko-Uhersko (do r. 1918)

První sledovaná etapa trvala až do zániku Rakousko-Uherské monarchie a zároveň vzniku Československa v roce 1918. Tato etapa vývoje ulic ve Znojmě pracuje celkem s 99 ulicemi. V mapovém výstupu je zvýrazněna poloha politicky motivovaných kategorií názvů, z něhož je patrné, že se tento typ vyskytuje především na okrajích historického centra v místech, která jsou v dnešní době frekventovanými silničními tepnami. Příkladem může být například Buchbergerstrasse (dnes ulice Čermákova), nesoucí název po prvním znojemském starostovi Antonu Burbergerovi (*Nedvěďová, 2007*).

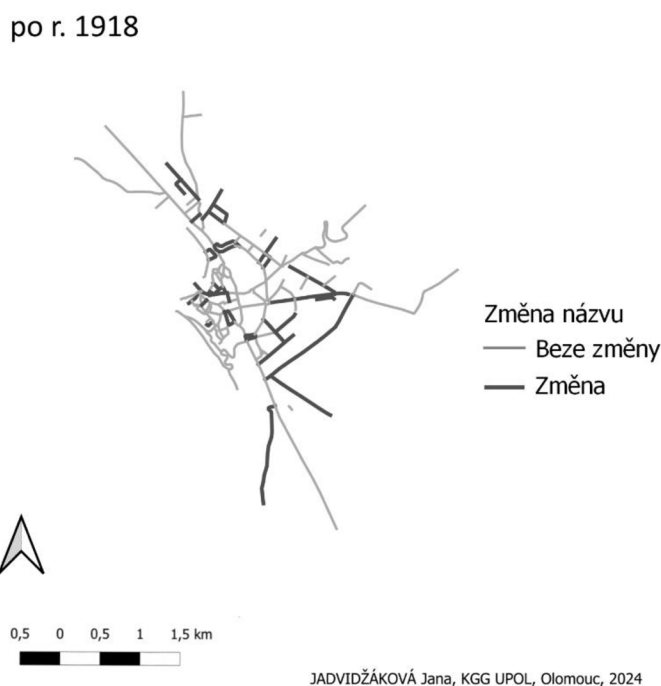

Obr. 2: Typologie názvů znojemských ulic do r. 1918

Střed města a okraj tehdejší zástavby je primárně složen z neutrálně motivovaných názvů. Ve středu města je možné sledovat ulice, které nesou název připomínající a oslavující středověký původ města. Pro příklad můžeme uvést Badergasse (dnešní Lazebnická), Schmiedgasse (dnešní Kovářská) nebo Füttergasse (dnešní Obrokova ulice). Výjimkou nejsou ani ulice, které nesou název podle své polohy či objektu v její těsné blízkosti, například Am Bergl (dnešní ulice Na Kopečku) nebo Altstadtgasse (dnešní Úvoz). Okrajové ulice, které jsou často významné dopravní a frekventované tahy, můžeme symbolicky dělit na dvě skupiny. První skupinou jsou ulice, které nesou název místa, jehož směrem ulice vede, můžeme zmínit například Prager Strasse, dnešní ulice Pražská, nebo Zuckerhandelstrasse, dnešní ulice Suchohrdelská. Druhou jsou ulice, které nesou název po bodu nacházející se na ní nebo k němu směřující. Typickým příkladem je Nordwestbahnstrasse, dnešní ulice Dr. Milady Horákové.

4.1.2 První republika (1918 – 1938)

Po rozpadu Rakousko-Uherska došlo k primární změně názvů ulic spojených s monarchií, které pro nově vzniklou Československou republiku ztratily svůj význam. Analýza změn názvů ulic po roce 1918 naznačuje, že neexistovalo jednotné prostorové pravidlo pro změnu názvů. Nové názvy byly zaváděny individuálně v souladu s potřebami nového státu a města Znojma. Zároveň se město snažilo zjednodušit často složité německé názvosloví, přestože často udržovalo německé názvy, aby vyhovělo vysokému procentu německy mluvícího obyvatelstva (*Janků, 1999*).

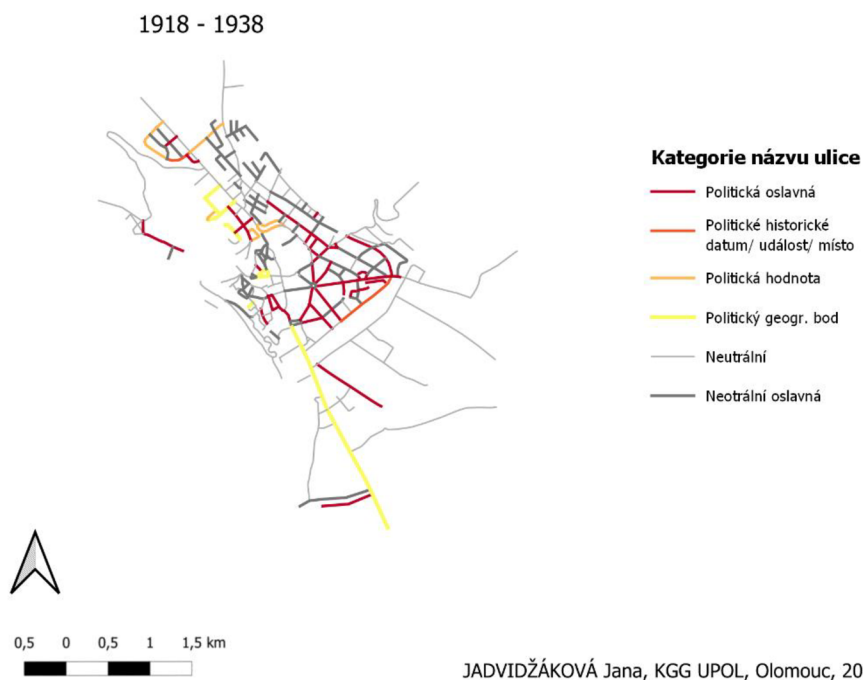

Obr. 3: Změny názvů znojmských ulic v roce 1918

Mapa výše ukazuje živelný růst města po vzniku první republiky. Vznikaly nové ulice, zejména v prostoru mezi Mariánským náměstím, Kernekerovou třídou (dnešní Rooseveltova ulice) a Palackého třídou a protahovala se na severozápad souběžně s třídou Františky Rapénové (dnešní Jarošova). Tato zástavba probíhala v souladu s Regulačním plánem města z roku 1871. V období podpisu Mnichovské dohody bylo na území Znojma už celkem 176 ulic, tedy o asi 90 % více než v roce 1918.

Vzhledem k tomu, že pro tehdejší stát bylo posílení české myšlenky podstatnou součástí nově nabyté svobody, ulice získávaly názvy po osobnostech české kultury, vědy nebo školství. Ulice si většinou svoje názvy zachovaly i přes následující režimy až do dnešních dní. Jako příklad můžeme uvést ulici Smetanovu, Ressleru, Pasteurovu nebo Vrchlického.

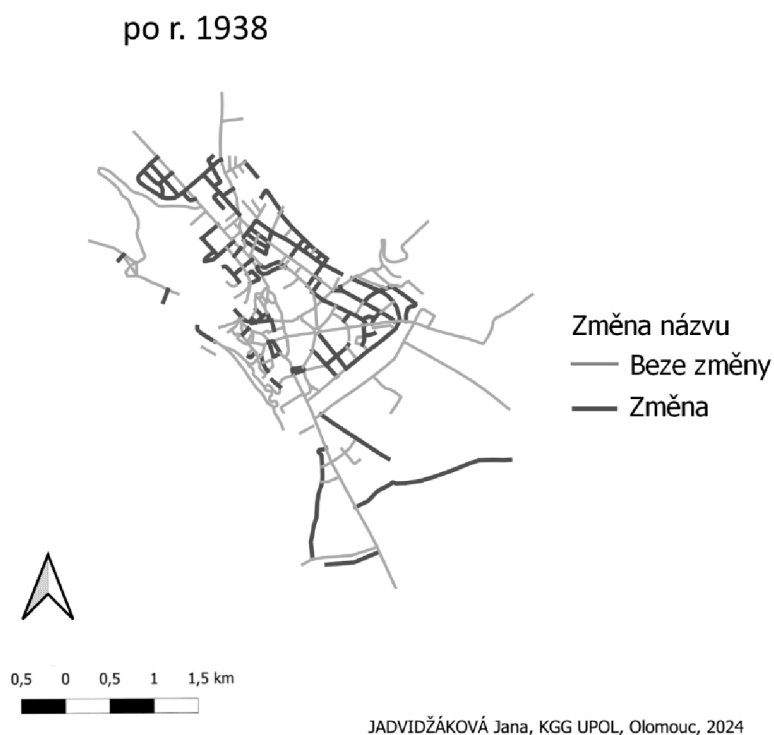
Nejvíce ulic s politicky motivovanými názvy se v tomto období nejčastěji nachází okolo dlouhých bulvárů a v okolí Mariánského náměstí, které už v té době sloužilo jako nejvíce frekventovaná křižovatka ve Znojmě. Mapa nám potvrzuje, že i demokratické, samostatné Československo oslavuje významné osobnosti politické scény a pojmenovává po nich významnější ulice s výhodnější polohou (*Janků, 1999*).

Obr. 4: Typologie názvů znojemských ulic za První republiky

4.1.3 Období okupace a 2. světové války

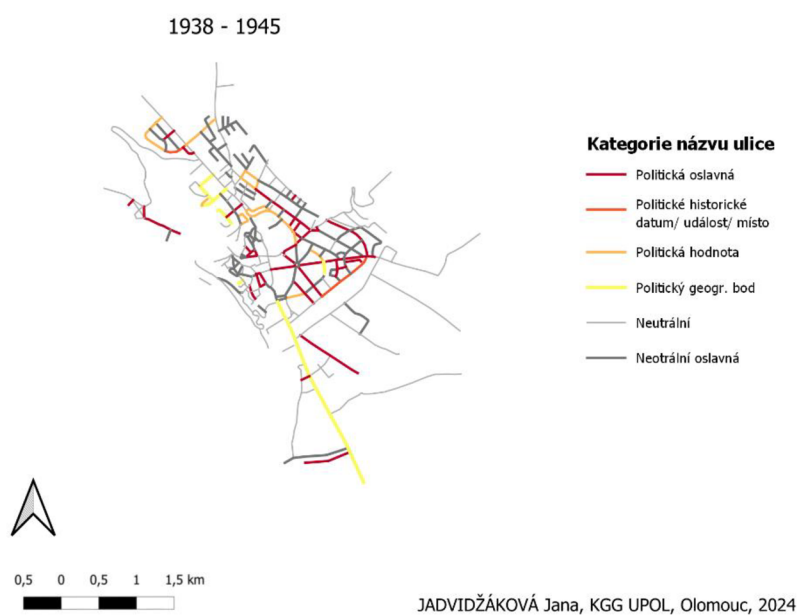
Mapa změn názvů ulic v roce 1938 po podpisu Mnichovské dohody reflektuje, že se právě nově vzniklé ulice během první republiky staly zájmem nového fašistického režimu. Vzhledem k potřebě odstavit od významu většinu českých kulturních osobností bylo nutné, aby ulice nesly název po vhodných hodnotách, politických vůdcích nebo nepolitických osobnostech, které byly pro tehdejší nacistický režim významné. Narozdíl od názvů politicky neutrálních, beze změny samozřejmě nezůstaly ulice s politickým motivem, který v naprosté většině případů nesouzněl s myšlenkou nově nastupujícího režimu.

Obr. 5: Změny názvů znojemských ulic v roce 1938

Mapa typologie názvů ulic za nacistické nadvlády pracuje s celkem 178 ulicemi, za tohoto období vznikly tedy dvě nové ulice, konkrétně se jedná o ulici Auf der Anhöhe (dnešní ulice Na návrší) a Gabelsbergerstrasse (dnešní ulice Janáčkova). Při pohledu na mapu typologie je zřejmé, že politicky motivované názvy ulic hrály pro nacisty u moci podstatnou roli. Politicky motivované názvy ulic využívané tehdejším režimem se vyskytovaly zejména na významných třídách a v jejich okolí, stejně tak jako v blízkosti klíčového Mariánského náměstí, jehož název zůstal paradoxně nezměněn. Využívala se jeho německá varianta známá už z Rakousko-Uherska, a sice Marienplatz. Nejvýznamnější kulturní centrum města a největší náměstí ve městě, dnešní Masarykovo náměstí, si udrželo tendenci nést název po vůdci režimu, v tomhle období bylo tedy známo jako Adolf Hitlerplatz.

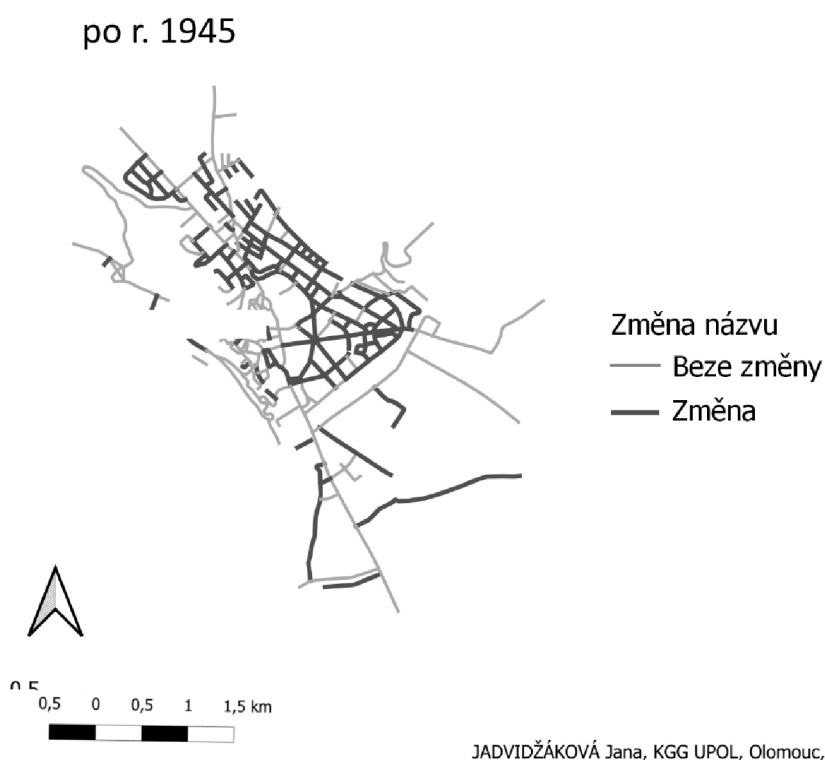
Ve městě se vyskytovaly také názvy osobností z kultury, vědy a školství, které přímo podporovaly hodnoty a názory fašistického režimu. Jako příklad může sloužit Friedrich Wilhelm Raiffeisen, německý filantrop, jenž se stal inspirací pro název ulice Raiffeisengasse, v předchozích letech nesoucí název Prokopa Holého (RB, 2024). Jiným příkladem může být Ernst Kernstock, rakouský učitel, po kterém nesla název dnešní Úprkova ulice.

Obr. 6: Typologie názvů znojemských ulic za nacistické nadvlády

4.1.4 Třetí republika (1945 – 1948)

Změn se po druhé světové válce podle přiložené mapy v roce 1948 událo velké množství, prošlo si jí více jak 50 % veškerých znojemských ulic. Důvodem bylo zejména striktní odstranění nejen fašistické, ale i naprosté většiny německého i rakouské kulturního i společenského vlivu ve městě – názvy ulic nevyjímaje. Změnou si prošla naprostá většina zástavby vzniklé za první republiky, v mnoha případech se názvy vracely k původním názvům před rokem 1938.

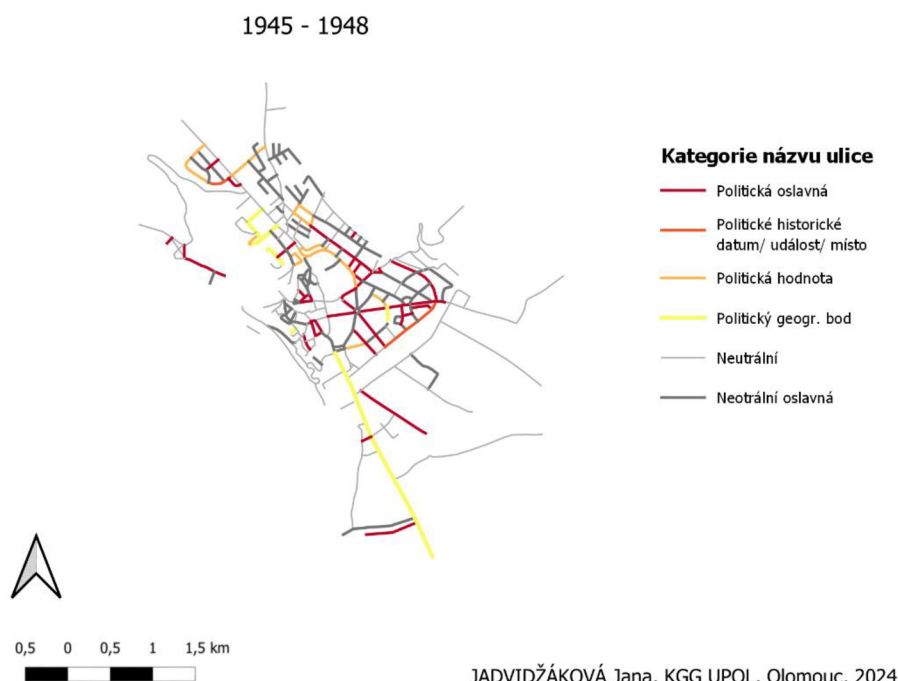

Obr. 7: Změny názvů znojemských ulic po roce 1945

Podle mapy typologie z dob třetí republiky je patrné, že během tohoto období nevznikly žádné nové ulice, a jejich počet tedy zůstává shodný s předchozím obdobím. Vzhledem k poloze a významu ulic, které nesly před rokem 1945 jakoukoli fašistickou hodnotu, bylo pro znovuoobnověnou republiku nutné odstranit veškeré stopy, které by mohly na tento diktátorský režim odkazovat. Důvodem bylo ale také posílení české společnosti a důvěry v český národ. Tyto skutečnosti jsou známé pod pojmem bohemizace. Vracely se tedy názvy ulic nesoucí jména osobností kulturní, vědecké nebo školské scény (např. náměstí Komenského, Divišovo náměstí, ulice Otakara Březiny atd.). Velice časté byly také názvy, které oslavovaly protifašistické osobnosti, hodnoty nebo události. Dnešní Pontassievská ulice nesla název Leninova jakožto uctění vrcholného představitele Sovětského svazu, Rooseveltova ulice dostala název po americkém prezidentovi, který stál v čele státu během války. Svůj název dostala například i Jarošova ulice nesoucí název po Otakaru Jarošovi, padlém hrdinovi a členovi

československého odboje (ČT, 2024). Dnešní Obroková ulice byla přejmenována po znojenském starostovi Dr. Josefu Marešovi, který zahynul v roce 1945 v koncentračním táboře Terezín, a stal se tak obětí hrůz nacistického režimu. Adolf Hitlerplatz znovu dostalo název Masarykovo náměstí.

V době třetí republiky začal sílit vliv socialistické myšlenky, což lze pozorovat i v názvech ulic za třetí republiky, které častěji nesou jméno podle hodnot nebo osobností typických pro socialismus. Pro příklad lze uvést ulici Marxovu, dnešní ulice Studentská, spojující dvě významná náměstí Mariánské a Komenského, nebo ulici Mládeže. Ta nese pojem, který je zčásti typický pro budoucí komunistický režim.

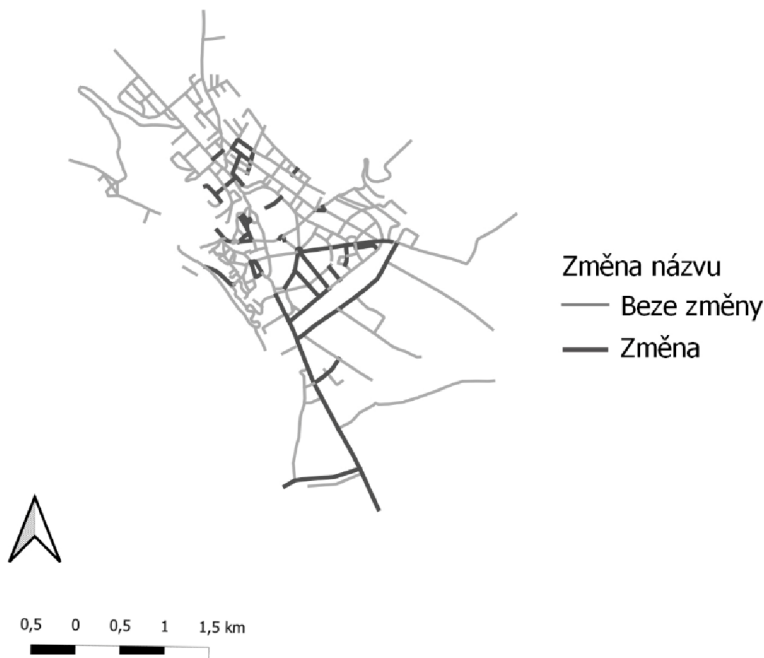

Obr. 8: Typologie názvů znojenských ulic za třetí republiky

4.1.5 Období státního socialismu (1948 – 1989)

Změn po roce 1948 nastalo méně než v předchozích sledovaných etapách. Důvodem je zřejmě propojenost a blízkost režimů zdánlivě demokratického Československa s nadcházející etapou Československé socialistické republiky. Nadcházející režim přejmenoval pouze ulice, které se vylučovaly s myšlenkou komunismu, případně byly přejmenovány ulice, které byly polohou pro tehdejší režim klíčové a u kterých bylo vhodné podpořit myšlenku socialismu typickou hodnotou.

po r. 1948

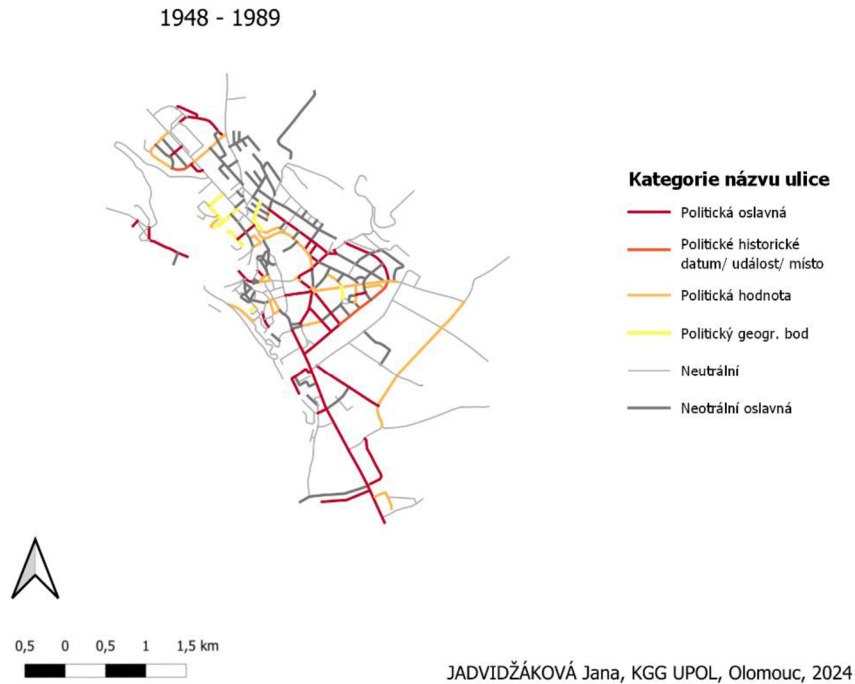

JADVIDŽÁKOVÁ Jana, KGG UPOL, Olomouc, 2024

Obr. 9: Změny názvů znojemských ulic po roce 1948

Během dlouhého období socialismu trvajícím téměř 40 let bylo vybudováno celkem 19 nových ulic, jejichž počet se tedy zvednul na 197. Na významu nabyly ulice, na kterých byla zakládána nová sídliště a jiné veřejné budovy. Příkladem je Vídeňská třída, která se z důvodu výstavby sídliště rozdělila na Vídeňskou třídu a Dukelských bojovníků, ulice Pražská, náměstí Svobody nebo nově vybudovaná ulice MUDr. Jana Janského, kde vyrostl nový komplex okresní nemocnice.

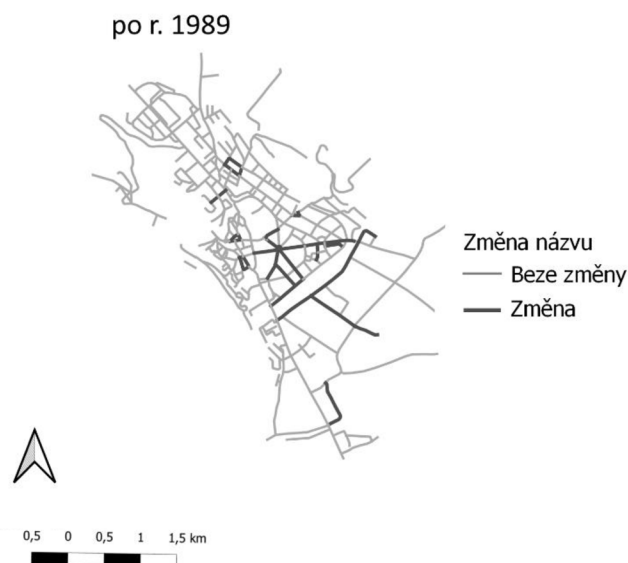
Důležité křižovatky a uzly v centru města s příchodem nového režimu získávaly názvy, které nesly pojmy typické pro socialismus. Masarykovo náměstí se změnilo na náměstí Míru, náměstí Střelecké na náměstí Armády, Divišovo náměstí dostalo název náměstí Svobody. Výjimku nepředstavují ani názvy s politicky angažovanými osobnostmi. Dnešní ulice Dr. Mareše nesla název Nikose Belojannise, významného řeckého komunistického politika, Holandská ulice dostala jméno podle Antonína Zápotockého. Jubilejní park byl přejmenován na Hybešův park po významném komunistickém politikovi Josefu Hybešovi. Lze tedy tvrdit, že stejně jako v ostatních režimech se vyskytovaly názvy v souladu s přesvědčením a hodnotami vládnoucího režimu.

Obr. 10: Typologie názvů znojenských ulic během komunistické nadvlády

4.1.6 Po roce 1989

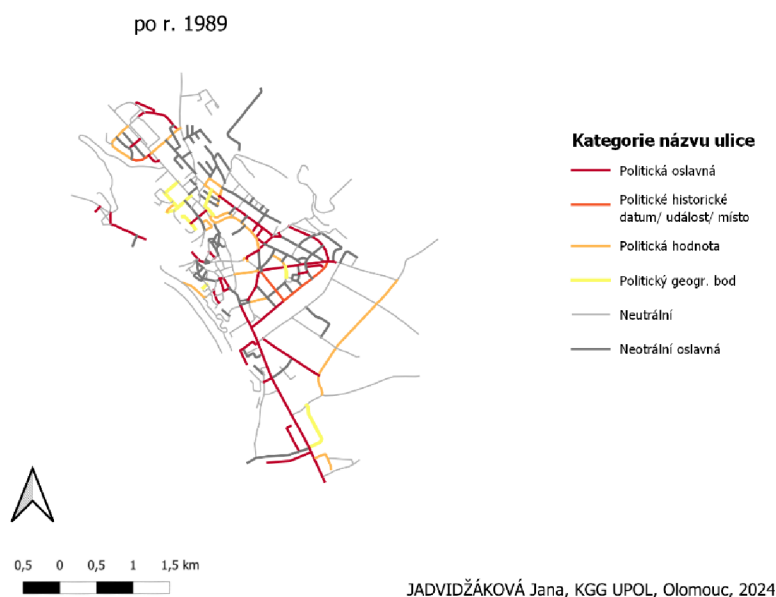
V roce 1989 bylo po Sametové revoluci přejmenováno poměrně málo ulic. Primárně jde o ulice oslavující politické osobnosti nebo události, která přímo souvisí s pádem komunismu v Československu.

Obr. 11: Změny názvů znojenských ulic po roce 1989

Konkrétní příklady budou zmíněny v následující kapitole věnující se typologii názvů ulic po Sametové revoluci.

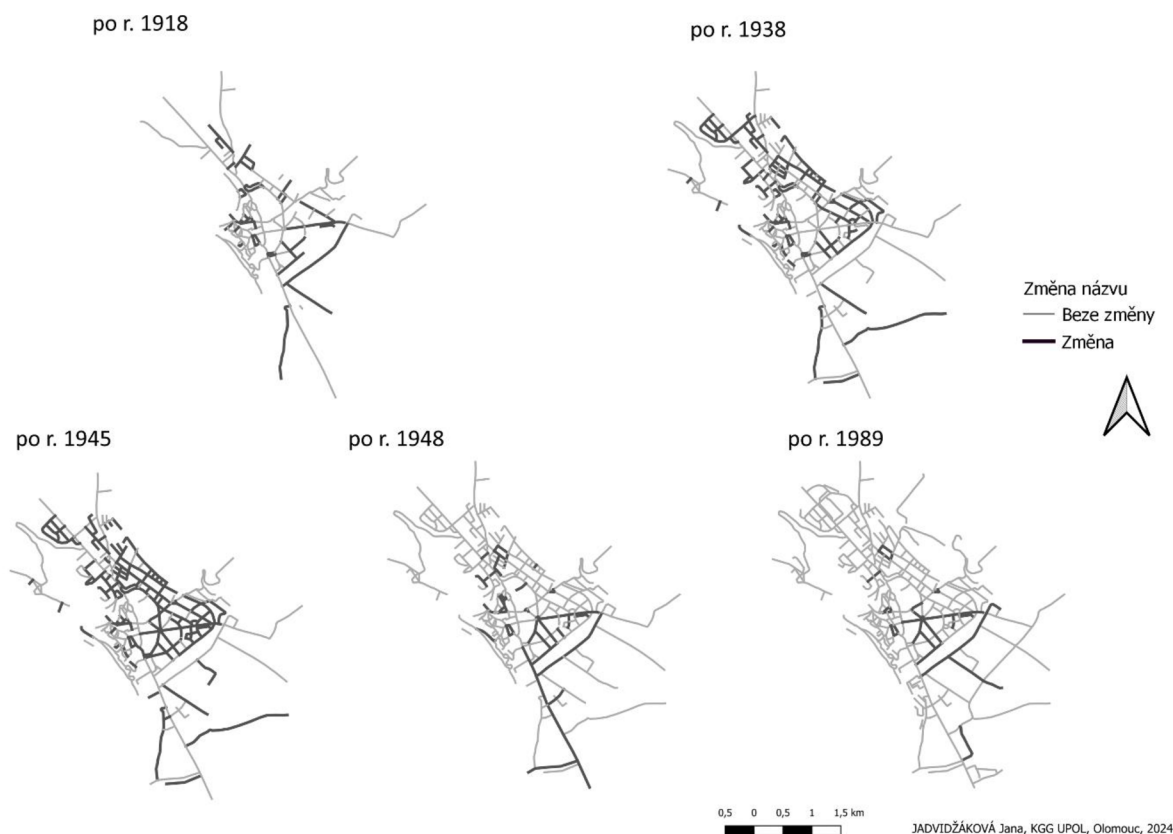
Po roce 1989 se město do dnešní doby rozrostlo o celkem 14 ulic a počet se zvýšil na 211. Přejmenování ulic nebylo v tomto období tak markantní jako v předchozích etapách. Cílem nově nabyté demokracie byla zejména změna těch názvů ulic oslavujících osobnosti a hodnoty důležité pro socialistický režim. Tyto ulice byly často po Sametové revoluci pojmenovány po osobnostech nebo pojmech, které se staly symbolem boje proti komunismu. Jako hlavní příklad může být ulice Dr. Milady Horákové, za ČSSR známá jako ulice Dimitrovova. Ulice Gottwaldova s poměrně velkým významem v souvislosti přímého spojení k nádraží se stala ulicí 17. listopadu. Ulice Malinovského, taktéž se nacházející v samém středu města, se stala ulicí J. Palacha. Nově vznikající ulice jsou ve většině případů pojmenovávány neutrálně z důvodu ustupujícího zájmu o politicky motivované názvy (*Harvalík, 2004*).

Obr. 12: Typologie názvů ulic po r. 1989

4.2 Syntéza analýzy změn názvů ulic v průběhu sledovaných období

Díky rešerši a následné analýze uličního názvosloví ve Znojmě můžeme vyhodnotit různé politické režimy stran četnosti změn názvů ulic a zároveň vidět, jak se město v průběhu let rozrůstalo.

Obr. 13: Změny v názvech ulic Znojma v letech 1918, 1938, 1945, 1948 a 1989

Největší rozmach města ve 20. století je viditelný za první republiky mezi lety 1918 a 1938, kdy uliční síť téměř zdvojnásobila. Od druhé světové války růst města zpomalil, pouze v dlouhém období za socialismu můžeme pozorovat nárůst o 19 ulic.

Tab. 1: Analýza počtu změn v názvech ulic ve Znojmě v letech 1918, 1938, 1945, 1948 a 1989

	po r. 1918	po r. 1938	po r. 1945	po r. 1948	po r. 1989
Počet ulic	95	175	177	178	197
Počet změn	26	64	95	29	19
Procenta změn (%)	27,37	36,57	53,67	16,29	9,64

Přejmenovávání ulic je typické pro nacistickou okupaci, kdy se v případě Znojma změnilo více jak 36 % názvů ulic. Důvodů, proč nacisté často zasahovali do názvosloví ulic, je několik. Primárně šlo o politickou propagaci ideologie a upevňování moci fašistické strany, kdy měly nové názvy ulic oslavující

vůdce a hodnoty pomoci šířit myšlenky režimu. Dalším důvodem bylo odstranění stop po předchozích režimech nebo opozici nacistickému režimu, a tedy eliminace politických nepřátel a zajištění jednoty pod vládou nacistů. Názvy ulic měly fungovat jako prostředník mezi režimem a společností, kontrolovat, ovládat veřejný prostor a vštěpovat obyvatelům fašistické hodnoty, jako byl rasismus, nacionalismus nebo militarismus.

Největší změnu v uličním názvosloví lze pozorovat za třetí republiky (1945 až 1948), která cílila na přeměnu politické identity zemí postižených válkou. Vzhledem k činům páchaných nacistickým režimem nejen ve sledovaném Znojmě, se nový stát pokoušel vymazat co nejvíce stop po předešlém režimu a oslavovat nový přicházející mír. Odstraňovaly se nacistické symboly, památky, názvy ulic oslavující režim nevyjímaje. Vzhledem k megalomanské tendenci diktátorských a autoritářských ideologií využívat symboliku pro upevnění režimu, bylo pro znovuobnovenou republiku nutné pozměnit více jak polovinu názvů znojemských ulic, které měly spojitost s nacistickými osobnostmi či hodnotami, známý pod pojmem jazykový odsun.

Důvodů pro přejmenování ulic ale bylo více a mělo například fungovat jako prostředek pro uzdravení a znovuvybudování společnosti, která se vzpamatovávala z následků války. Ulice tedy odrážely nové hodnoty a cíle, ale také oslavovaly památku padlých válečných hrdinů nebo jiných osobností. V případě Znojma můžeme zmínit Otakara Jaroše, účastníka zahraničního odboje, nebo Dr. Josefa Mareše, předválečného starosty, který zemřel v r. 1945 v koncentračním táboře Terezín.

Po nástupu komunistů do čela státu se přejmenovalo pouhých 16 % znojemských ulic. Shodně s nacistickým režimem lze mezi hlavní důvody přejmenování názvů ulic uvést politickou propagandu, oslavu politických vůdců (především ze SSSR) a komunistických hodnot. Vzhledem ke kritice v 60. letech se některé názvy ulic ve Znojmě během komunistické nadvlády změnily a jejich význam se stal více neutrálním. Z tohoto důvodu se po roce 1989 změnila pouze malá část názvů, a to pouze 9 %. Primárním důvodem pro změnu po Sametové revoluci byla oslava událostí nebo osobností souvisejících s nově nabytou svobodou a demokracií.

Pokud na základě provedené analýzy zobecníme funkce přejmenování ulic, je zřejmé, že politické motivy k přejmenování ulic se s režimem nemění. Jde zejména o mocenské prostředky pro politickou propagandu pomocí symbolických významů, hodnot a osobností spojených s vládnoucím režimem. Politicky motivované názvy ulic jsou nápadnými gesty moci, kdy si autorita nejen symbolicky přivlastňuje a kontroluje prostor. Pomocí toponymie se nové režimy pokouší odstranit pozůstatky po předchozím z veřejného prostoru. Změny se udávaly na přelomech období a označují se obecně jako „rituály revoluce“. Deklarují konec svrženého systému a nastolení nového řádu (*Rusu, 2021*).

CELKOVÝ POČET ZMĚN NÁZVŮ ULIC ZNOJMA OD ROKU 1918

Obr. 14: Celkový počet změn názvů ulic ve Znojmě od roku 1918

Tab. 2: Celkový počet změn názvů ulic ve Znojmě od roku 1918

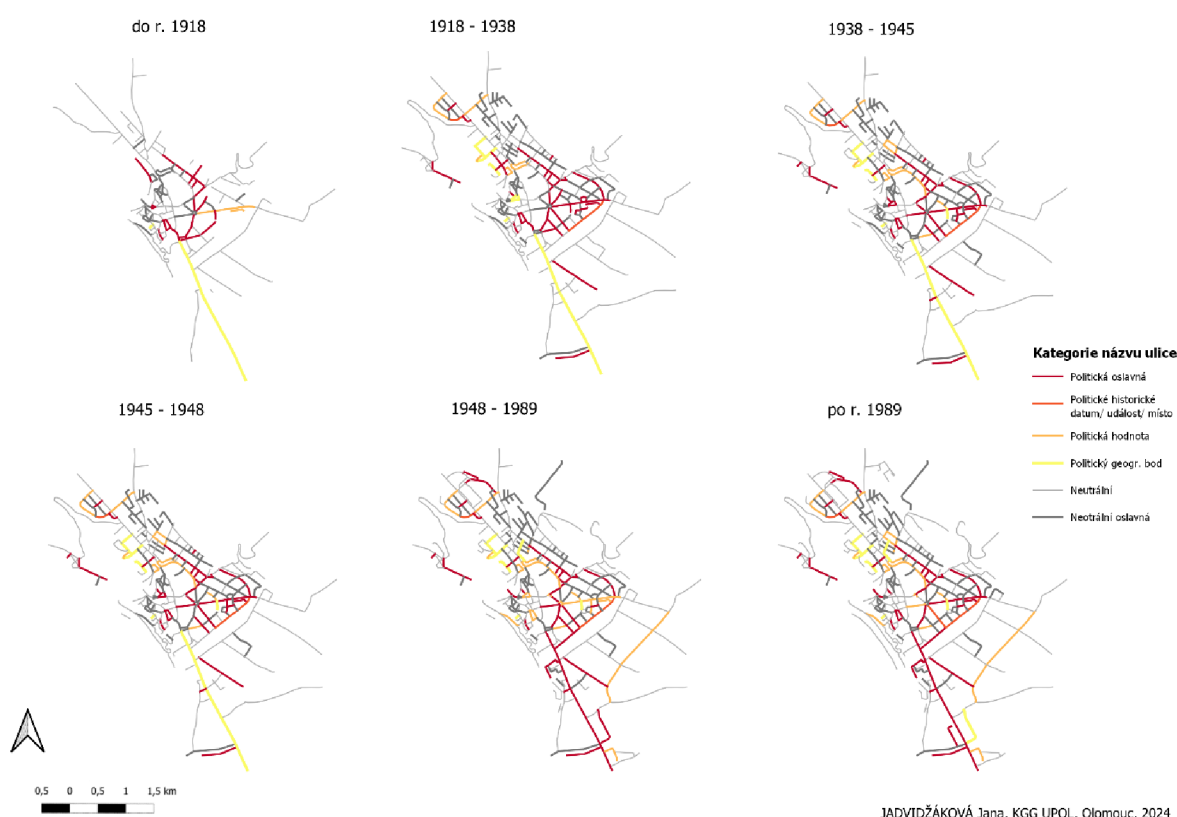
	0	1	2	3	4	5
Absolutní četnost změn	83	16	63	24	9	6
Podíl změn	41,3	8,0	31,3	11,9	4,5	3,0
Relativní četnost	41,3	49,3	80,6	92,5	97,0	100,0

Mapa i tabulka výše ukazují, že přes 40 % ulic má od začátku sledovaného období stále stejný název, jedná se hlavně o neutrální názvy. Motivace k přejmenování těchto ulic nebyla pro minulé politické režimy z logických důvodů významná. Dle polohy ulic bez změny názvů na mapě výše je zřetelné, že se jedná o méně významné ulice na okrajích zástavby. Počet změn vzrůstá s blízkostí do centra a s významem ulice, případně náměstí. Podle přiložené mapy je možné sledovat, že se za sledované období pětkrát změnil název u významných náměstí, a to Masarykova náměstí, jež je centrem celého města, Horního náměstí, Jubilejního parku a náměstí Kpt. Otmara Chlupa. Počet významných tříd, bulvárů a náměstí ve Znojmě je omezen, což vede k postupnému snižování počtu ulic s častějšími změnami během sledovaného období. Detailně bude tento trend popsán v následujících kapitolách.

4.3 Typologie uličního názvosloví

Druhým sledovaným ukazatelem je typologie uličního názvosloví a jeho proměny. Pro lepší reprezentaci bylo využito syntézy kategorií politicky motivovaných názvů. Z grafických výstupů a tabulky je zřejmé, že podíly jednotlivých kategorií během 20. století kolísaly o několik málo procent. Největší proměnu zaznamenala kategorie neutrálních názvů, která od počátku 20. století klesala z více jak 56 % až na 42,7 %. Největší skok v podílu neutrálních názvů ulice je zaznamenán za První republiky, kdy probíhalo velmi živelné rozšiřování města a zakládání nových ulic, které získávaly názvy oslavující kulturní osobnosti i politické osobnosti či symboly. Do té doby se ve staré zástavbě vyskytovaly spíše názvy politicky neutrální, které nebyly pro příští režimy nevhodné (např. Lazebnická, Napajedla, Staré Město). Neutrální motiv uličního názvosloví je také možné pozorovat v okrajové zástavbě města, jedná se z velké části o ulice, které nesou název geografického bodu ve směru ulice (např. Dobšická, Přímětická, Brněnská, Pražská).

V období druhé světové války a za socialismu je zaznamenán největší podíl politicky motivovaných

Obr. 15: Proměny typologie uličního názvosloví ve Znojmě od roku 1918

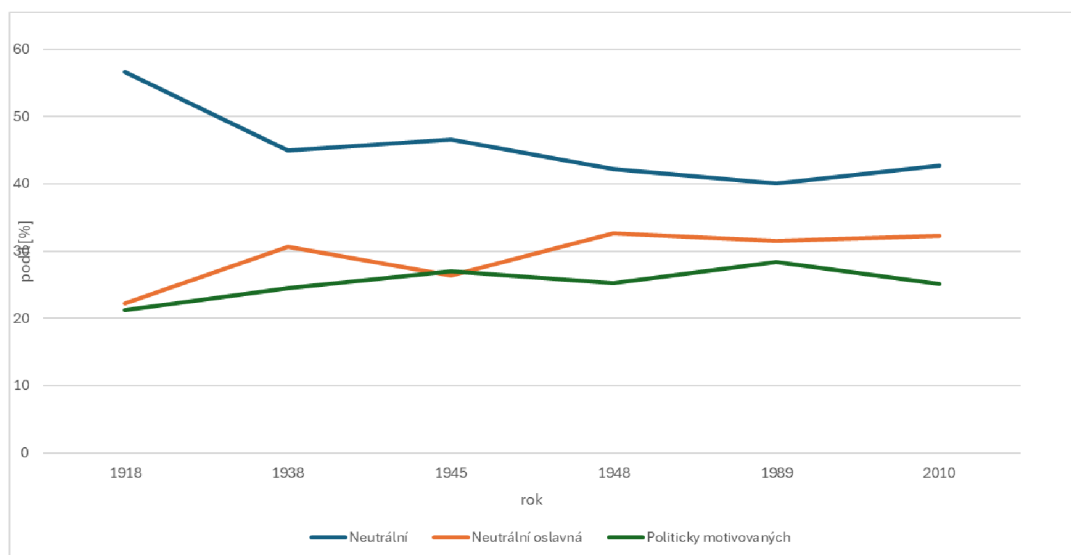
kategorií, avšak rozdíl oproti neutrálně oslavným kategoriím není příliš výrazný. Během 20. století se tento podíl pohyboval od 21,2 % za Rakousko-Uherska až po 28,4 % za éry socialismu. Celkově se ukázalo, že v období autoritářských režimů docházelo nejčastěji k přejmenování ulic nesoucích jména politicky nežádoucích osobností nebo hodnot z předchozích režimů, jakož i reprezentativních a významných bulvárů, ulic a náměstí, které budou dále zdůrazněny v samostatné kategorii. Příkladem pro tohle tvrzení může být dnešní Horní náměstí, které za první republiky neslo název náměstí Svobody oslavující hodnotou, která je v přímém konfliktu s hodnotami fašismu. Mezi lety 1938 až 1945 neslo název po Konradu Henleinovi, poslanci říšského sněmu. Po osvobození bylo náměstí přejmenováno na

Stalinovo náměstí, které bylo za socialismu přejmenováno na náměstí Kosmonautů. Tento název je v práci interpretován jako politicky motivovaný vzhledem ke snahám SSSR stát se kosmickou velmocí (ČTK, 2015).

Tab. 3: Podíl jednotlivých typů názvů ulic ve Znojmě od roku 1918 (v %)

	Pol. oslavná	Pol. hist. data/bitvy /místa	Pol. hodnoty	Pol. geogr. místa	Neutrální	Neutrální oslavné	Pol. motivované	Celkem ulic
Do 1918	16,2	0,0	2,0	3,0	56,6	22,2	21,2	99
1918-1938	16,5	1,1	2,3	4,5	44,9	30,7	24,4	176
1938-1945	20,2	1,7	1,7	3,4	46,6	26,4	27,0	178
1945-1948	15,2	1,1	4,5	4,5	42,1	32,6	25,3	178
1948-1989	15,2	1,0	8,6	3,6	40,1	31,5	28,4	197
Po 1989	13,3	1,4	6,6	3,8	42,7	32,2	25,1	211

Podíl kategorie ulic s neutrálními oslavnými názvy, které nezahrnují politické osobnosti, se pohyboval od 22,2 % v roce 1918 až po 32,6 % za třetí republiky. Nárůst podílu v této kategorii je částečně důsledkem obnovení původních názvů ulic z doby první republiky, ale také reflektuje kulturní obnovu a snahu o odstranění německých a rakouských osobností z uličního názvosloví po válce. Za třetí republiky bylo kvůli náladě ve společnosti důležité upřednostňovat české a slovenské osobnosti, případně osobnosti z řad spojeneckých národů. Jako příklad může sloužit ulice Dvořákova, která získala svůj název v roce 1945. Před tímto rokem byla známá jako Wüllersdorfova, pojmenovaná po rakouském politikovi a válečném důstojníkovi Bernhardu von Wüllersdorfovi.

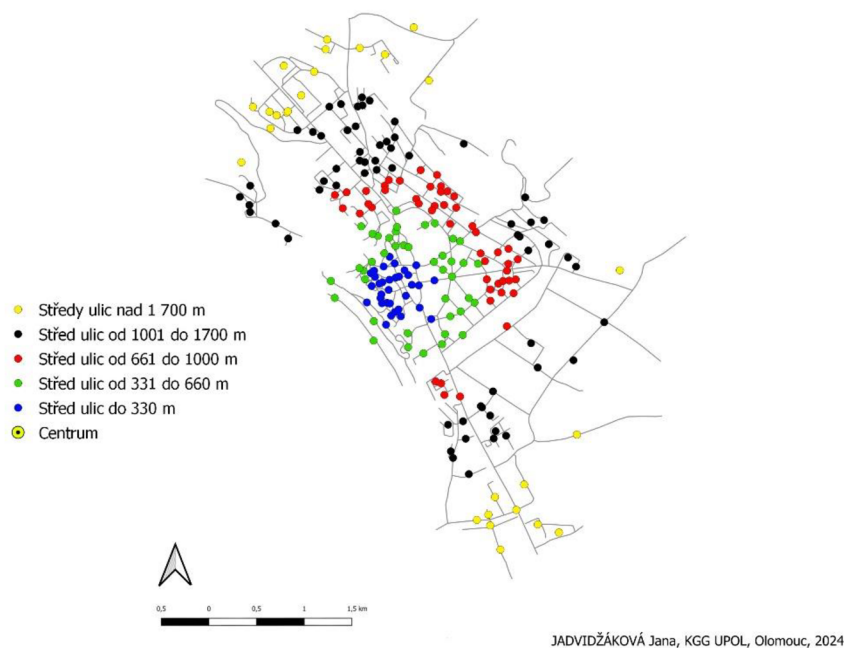

Obr. 16: Graf vývoje typologie uličního názvosloví ve Znojmě od roku 1918

4.4 Závislost vzdálenosti od centra města

Centrum města bylo zvoleno dle historické i společenské hodnoty na Masarykově náměstí, které bylo v minulosti cílem projevů mocenské autority vládnoucího režimu pomocí uličního názvosloví. Zároveň jde o plošně největší náměstí ve městě.

Vzdálenost ulic od centra města Znojma

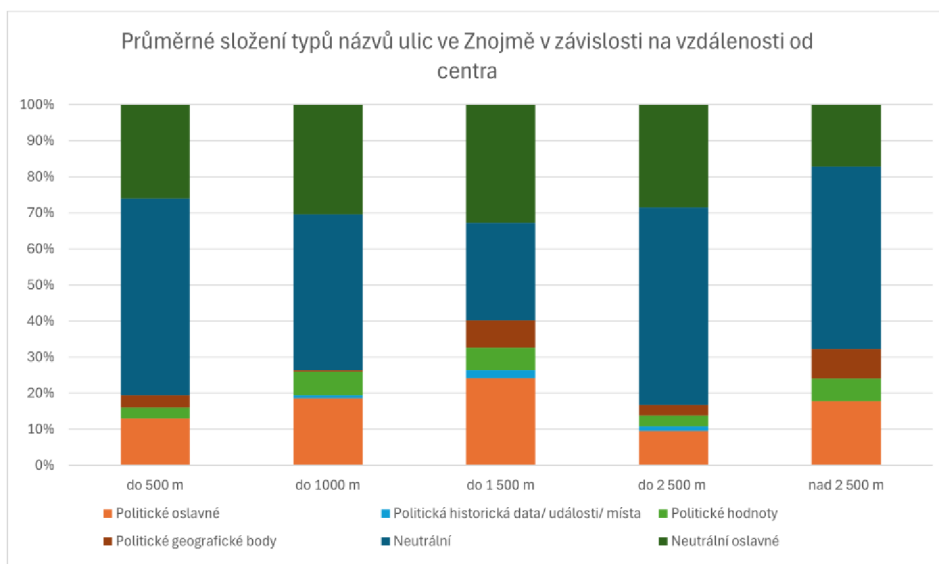
Obr. 17: Mapa center ulic klasifikovaných dle vzdálenosti od středu města Znojma

Zkoumané ulice byly rozděleny do pěti kategorií podle vzdálenosti od centra, tedy právě od Masarykova náměstí. Nejbližší okolí se nachází do 330 m od centra, blízké do 660 m, širší okolí do 1 000 m, okrajová zástavba do 1 700 m a nejbližší nad 1 700 m. Ulice vždy spadají do kategorie podle toho, kde se nachází jejich těžiště.

Tab. 4: Tabulka s průměrným počtem změn a typologií názvů ulic dle vzdálenosti od centra města,

	Prům. počet změn	Pol. oslavné (%)	Pol. historická data/události/ místa (%)	Politické hodnoty (%)	Politické geografické body (%)	Neutrální (%)	Neutrální oslavné (%)
do 330 m	1,09	13,0	0,0	3,0	3,5	54,5	26,0
do 660 m	1,12	18,6	0,8	6,6	0,4	43,2	30,4
do 1 000 m	1,67	24,2	2,3	6,1	7,6	27,1	32,8
do 1 700 m	0,9	9,5	1,3	3,0	2,9	54,8	28,5
nad 1 700 m	0,56	17,8	0	6,2	8,3	50,6	17,1

Prvním sledovaným ukazatelem v této kapitole je průměrný počet změn názvů ulic v jednotlivých vzdálenostech od zvoleného centra. V samotném centru do vzdálenosti 330 m od středu města je hodnota průměrného počtu změn názvů 1,09. Jedná se především o ulice, které nesou neutrální význam a které v minulosti nebyly cílem změny vládnoucích režimů. Tento průměr zvyšuje Masarykovo náměstí a Horní náměstí, které tvoří z důvodu většího významu výjimku. Stejný důvod je zřejmě i u ulic, které se nachází ve vzdálenosti od 330 do 600 m od středu města. Průměrný počet přejmenovaných ulic se zvedl pouze na hodnotu 1,12.

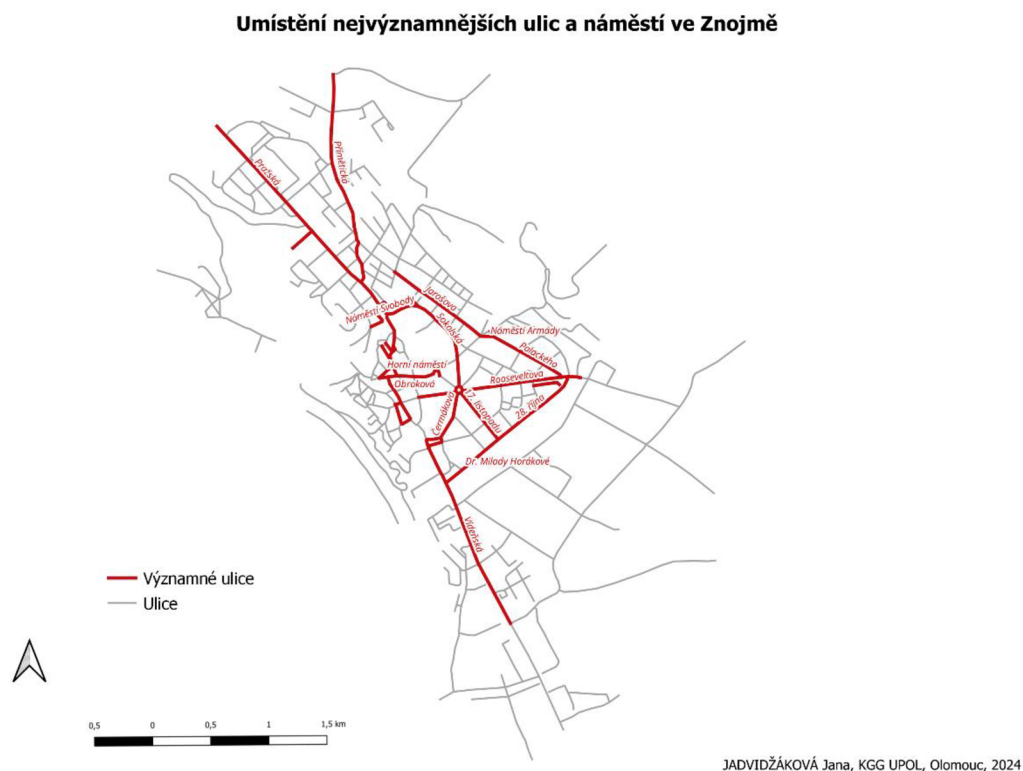

Obr. 18: Graf typologie názvů ulic dle vzdálenosti od centra města

Hodnota průměrného počtu přejmenovaných ulic vzrůstá od středu, přičemž nejvyšší hodnotu je možné sledovat v okruhu od 600 do 1000 m, kde nabývá hodnoty 1,67. Zde se nachází velký podíl ulic okolo hlavních městských tepen, které byly zakládány za období první republiky a z důvodu bohemizace nesou zejména neutrální oslavné názvy osobností ze sféry kultury, vědy nebo školství. Z tohoto důvodu se staly terčem přejmenování autoritářskými režimy. Směrem od centra opět průměrný počet přejmenování ulic klesá až k číslu 0,56, kde můžeme sledovat méně důležité a často nově založené ulice.

Druhým ukazatelem je typologie rozdělená do pěti vytvořených kategorií. Hodnoty byly vypočítány aritmetickým průměrem jednotlivých typů názvů ulic ve všech sledovaných obdobích. Graf pomáhá vizuálně reprezentovat zjištěné hodnoty, které se nachází v tabulce. Z hodnot vyplývá, že největší podíl politicky motivovaných názvů ulic se nachází právě ve vzdálenosti mezi 1 000 m a 1 700 od centra města. Je tedy pravděpodobné, že tato skutečnost přímo souvisí s nejvyšší hodnotou celkového počtu přejmenování ulic. Hodnoty ve většině vzdálenostních kategorií tuto domněnku potvrzují. Výjimku tvoří pouze kategorie nad 1 700 m, kde se nachází druhý nejvyšší podíl politicky motivovaných názvů. Vzhledem k malému množství ulic s celkovým počtem 27 nacházejících se v této kategorii se ale jedná spíše o méně relevantní poznatek.

4.5 Proměny názvů nejvýznamnějších ulic a prostranství

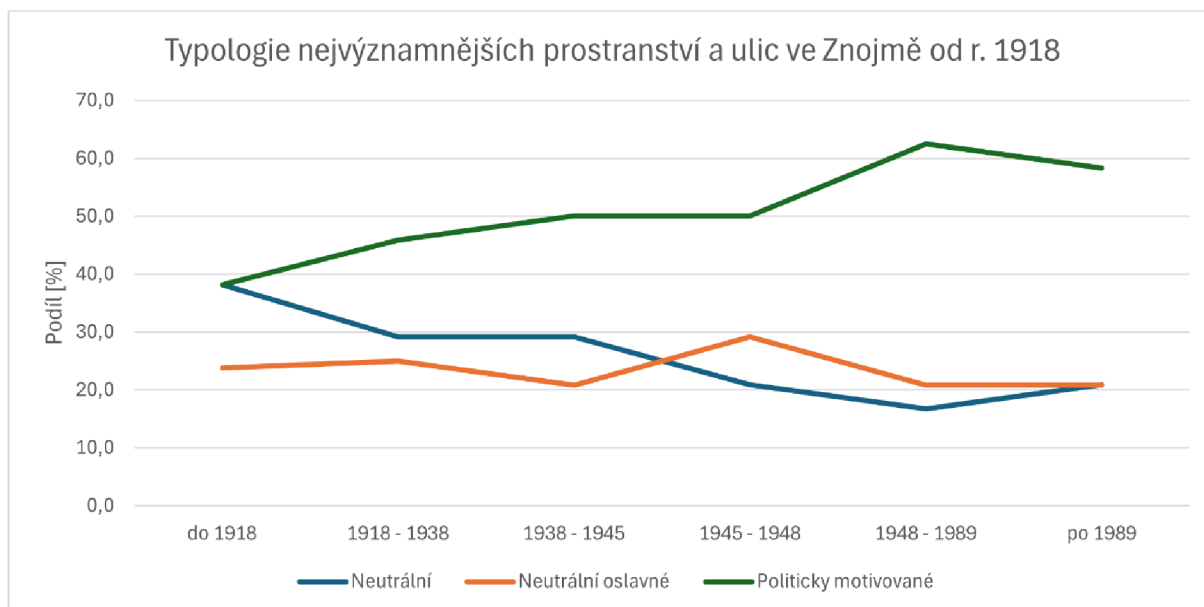
Obr. 19: Poloha nejvýznamnějších ulic a prostranství ve Znojmě

Seznam nejvýznamnějších ulic byl sestavován dle společenské, kulturní a dopravní důležitosti. Z tohoto výběru vyšlo celkem 24 ulic, jejichž poloha je zaznačena v mapě výše. Jedná se především o nejvíce frekventované dopravní tepny, které jsou současně v blízkosti historického centra. V historickém centru pracujeme s ulicemi, které mají největší historický, společenský a kulturní význam.

Tab. 5: Typologie názvů ulic nejvýznamnějších prostranství a bulvárů ve Znojmě ve sledovaném období a jejich průměrný počet přejmenování

	do 1918 (%)	1918– 1938 (%)	1938– 1945 (%)	1945– 1948 (%)	1948– 1989 (%)	po 1989 (%)	Prům. počet změn
Politická oslavná	23,8	29,2	33,3	33,3	29,2	29,2	
Pol. data/události/místa	0,0	4,2	8,3	4,2	4,2	8,3	
Politické hodnoty	9,5	4,2	4,2	8,3	29,2	16,7	2,1
Pol. geografické body	4,8	8,3	4,2	4,2	0,0	4,2	
Neutrální	38,1	29,2	29,2	20,8	16,7	20,8	
Neutrální oslavné	23,8	25,0	20,8	29,2	20,8	20,8	

Tabulka výše obsahuje mimo jiné informaci o průměrném počtu přejmenování vybraných významných ulic. Tato hodnota je 2,1, je tedy vyšší než všechny sledované hodnoty související se vzdáleností od centra města, kterým se práce věnovala v předchozí kapitole. Na základě tohoto poznatku je možné dedukovat, že existuje závislost mezi významností ulice nebo prostranství s kumulativním počtem jejího přejmenování. Větší význam ulice nebo prostranství zvyšuje dosah demonstrace moci vládnoucího režimu, proto byly častěji bodem zájmu.

Obr. 20: Graf typologie názvů ulic nejvýznamnějších prostranství a bulvárů ve Znojmě ve sledovaném období

Tabulka a graf výše reflektují, že politicky významné názvy byly ve sledovaných významných ulicích a prostranství mnohem více klíčové. Tuto tendenci můžeme sledovat již od dob Rakouska-Uherka, kdy politicky motivované názvy tvořily více jak třetinu názvů sledovaných ulic a prostranství. Jejich podíl roste narozdíl od neutrálních názvů až do dnešní doby. Největší podíl politicky motivovaných názvů sledovaných ulic a prostranství je zaznamenán za socialistického režimu, kdy tato kategorie tvořila téměř 60 % názvů. Dle tabulky lze vidět, že názvy s politickými hodnotami tvořily asi 29 % všech názvů, což oproti předcházejícímu období znamená poměrně velký nárůst. Nacházely se tu názvy jako náměstí Míru, ulice Mládeže nebo náměstí Vítězství. Stejně procento tvořily názvy ulic se jmény politických osobností, zde lze ale pozorovat oproti předchozím dvěma obdobím mírný pokles. V této době se ve sledovaných ulicích objevovaly jména jako Gottwaldova, Leninova nebo Švermovo náměstí. Po roce 1989 podíl politicky motivovaných názvů ulic mírně klesl, stále ale tvoří naprostou většinu názvů sledovaných ulic.

Podíl neutrálních názvů kontinuálně klesá s výjimkou doby po roce 1989, kdy se začala objevovat slabá tendence k přejmenování ulic spíše neutrálními názvy nežli politicky motivovanými. Před rokem 1918 tvořily stejně jako politicky motivované názvy asi třetinu názvů, největší úpadek zažily za dob socialismu a fašismu. Neutrálně oslavné si drží v průběhu sledovaného období stále stejný podíl mezi 20 až 25 %, výjimku tvoří pouze pozitivní výkyv na podíl 30 % za třetí republiky, kdy po osvobození probíhal velmi výrazný tzv. jazykový odsun, typický pro období po druhé světové válce.

5 ZÁVĚR A DISKUZE

Cílem této bakalářské práce byla analýza názvů ulic Znojma a jejich proměn během přechodu na následující politické období. Zkoumaným obdobím bylo 20. století, ve kterém probíhala relativně bouřlivá doba s velkým množstvím proměn politických režimů. Bylo sledováno několik ukazatelů, které budou blíže popsány dále. Tyto skutečnosti jsou dále porovnávány s prací M. S. Rusu, který obdobný výzkum prováděl pro rumunské město Sibiu (Rusu, 2021). Ve své práci uvádí, že existují celkem tři klíčové faktory ovlivňující změnu názvů ulic, a to povaha názvu ulice, důležitost ulice a topografické podmínky.

Celkový počet ulic, kterému se práce věnuje, se od začátku 20. století proměňoval. Na začátku 20. století, tedy za období Rakouska-Uherska, pracujeme celkem s 95 ulicemi, jejichž počet se do 21. století rozrostl na 211 ulic. Kromě samotných proměn názvů ulic jsou v práci zachycena i období růstu města, z nichž nejživelnější probíhalo během první republiky.

Jedním ze základních ukazatelů, kterému se práce věnuje, jsou samotné změny názvů. Pojmenování ulic představovalo a stále představuje silný prostředek ke kontrole prostoru a šíření ideologické myšlenky vládnoucího režimu. Právě z tohoto důvodu se stát na přelomech těchto etap uchyloval k početným změnám v názvech ulic. K nejmasivnějšímu přejmenování došlo po konci druhé světové války při vzniku třetí republiky, kdy z důvodu podpory bohemizace a vzpamatování z hrůz války bylo změněno více než 53 % názvů ulic. Z hlediska typologie bylo zjištěno, že nejvíce politicky motivovaných názvů se na zkoumaném území vyskytovalo během dvou období, kdy na území států vládly autoritářské režimy – nacisté a komunisté. Politicky motivované názvy v těchto obdobích tvořily více jak čtvrtinu názvů. Největší podíl v celém sledovaném období bez výjimky tvoří neutrálně motivované názvy, které se dle analýzy během let spíše nemění. V tomhle se práce shoduje s výzkumem M. S. Rusu, který tvrdí, že neutrální názvy mají menší náchylnost k přejmenování.

Dalším ukazatelem, který byl zpracován, je závislost přeměny názvů na vzdálenosti od centra. Vzhledem k historické povaze města, kdy se v centru nacházejí spíše neutrální názvy vycházející z historie, je počet změn ve středu města minimální. Nejvíce změn proběhlo ve vzdálenosti od 1 000 do 1 700 m, kudy prochází nejfrekventovanější a nejvíce klíčové ulice města. Dále od této vzdálenosti opět počet proměn názvů ulic klesá. V tomto bodě se výsledky M. S. Rusu a této práce rozcházejí, a to právě z důvodu historického významu, na kterém si město zakládá.

Posledním ukazatelem, který byl v práci popsán, je závislost přeměny názvů ulic k důležitosti ulice nebo prostranství. V tomhle případě bylo zjištěno, že tyto ulice častěji nesou politicky motivované názvy, a jsou tedy náchylnější je změně názvů. V tomto bodě se práce a výzkum M. S. Rusu, který tvrdí, že významnější ulice a prostranství jsou ke změně náchylnější, shodují.

Tato bakalářská práce, která se změnám ulic věnovala spíše z obecného hlediska, má dobrý předpoklad pro důkladnější výzkum jednotlivých motivací pro přejmenování ulic a vytvoření případové studie. V navazujícím výzkumu je možné zjistit vzorec, podle kterého se změny v názvech ulic odehrává. Tyto metodologické práce by nám mohly lépe porozumět motivacím pro přejmenování ulic.

6 SUMMARY

The main object of this bachelor's thesis was to analyze the urban development of the city of Znojmo and study the changes in street names as a result of political changes. The thesis aimed to evaluate the impact of political events on changes in street names and provide a comprehensive view of the symbolic landscape of Znojmo through the analysis of street names. The theoretical part included information on the urban development of the city and the basics of linguistics, primarily toponymics. The practical part focused on specific changes in street names and analyzed the changes in street names with an interpretation of the relationships between political events and naming changes. The results confirm that political changes led to numerous changes in street names, with politically motivated street names being more susceptible to changes, and that new regimes use toponymy for symbolic reshaping of public space. In this way, political changes are reflected in street naming and can reflect ideological and power changes in a given period.

ZDROJE

- BACHMANNOVÁ J. a kol. (2002). Encyklopedický slovník češtiny. Praha: NLN, 604 s. ISBN 80-7106-484-X.
- ČSÚ (2024). Počet obyvatel v obcích [online]. Revize 2024-01-04 [cit. 2024-03-29]. Dostupné z www: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112023>
- ČTK (2015). Spojené státy vs. Sovětský svaz. Boj o vesmír skončil spoluprací [online]. Lidovky. [cit. 2024-04-19] Dostupné z www: https://www.lidovky.cz/orientace/veda/pred-40-lety-sssr-a-usa-pretavily-soupereni-v-kosmu-ve-spoluprac.A150713_134438_in_veda_ape
- ČUZK (2024). Základní mapa ČR 1:10 000. WMS Znojmo [online]. Praha. Český úřad zeměměřičský [cit. 2024-04-30]. Dostupné z: [https://geoportal.cuzk.cz/\(S\(tb2kvubpqgsnjityh0jpou5v\)\)/Default.aspx?mode=TextMeta&side=mapy_tiskZMSM&metadataID=CZ-CUZK-ZM10-T](https://geoportal.cuzk.cz/(S(tb2kvubpqgsnjityh0jpou5v))/Default.aspx?mode=TextMeta&side=mapy_tiskZMSM&metadataID=CZ-CUZK-ZM10-T)
- DAVID J., (2017) Urbanonymum [online], in: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (edd.) Nový encyklopedický slovník češtiny, [cit. 2024-04-30]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/URBANONYMUM>.
- DAVID J. (2011). Smrdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie ; místní jména, uliční názvy, literární toponyma, Praha: Academia. 1. vyd. ISBN 978-80-200-1913-4.
- DAVID J., MÁCHA, P. (2014) Názvy míst. Paměť, identita, kulturní dědictví, Brno, Host, 240 s.
- FIALOVÁ E. (2008): Vliv terénu na urbanistický vývoj města Znojma. In: Urbanismus a územní rozvoj, Brno, roč. 11, č. 4, str. 42-46
- FILIP A., KREJČÍ J.(2012). Znojmo od středověku po moderní dobu = Znojmo from the Middle Ages to the 20th century. 1. vyd. Brno, K-Public. 144 s. ISBN 978-80-87028-10-0.
- FILIP, A., KOZDAS J. a kol. (2018): Znojmo od středověku po moderní dobu. 2. vydání, Brno, K-Public. 144 s. ISBN 978-80-87028-10-0.
- HARVALÍK M. (2004). Synchronní a diachronní aspekty české onymie. Praha: Academia, 161 s. ISBN 8020012532.
- HISTORIE.CS (2024). Otakar Jaroš a jeho cesta k velitelské funkci. ČT edu [online]. [cit. 2024-04-19] Dostupné z www: <https://edu.ceskatelevize.cz/video/13191-otakar-jaros-a-jeho-cesta-k-velitelske-funkci>
- JANKŮ V. (1999). Názvy znojenských ulic a náměstí v průběhu věků. In: Ročenka Státního okresního archivu ve Znojmě. 2000, 14. svazek, 1999. s. 111-125.
- KACETL J. (2011). Kronika Hradiště u Znojma. Znojmo: Okrašlovací spolek ve Znojmě ve spolupráci s Jihomoravským muzeem ve Znojmě. 247 stran.
- KNAPPOVÁ M. (1989). Rodné jméno v jazyce a společnosti. Praha: Academia, 204, s. ISBN 80-200-0167-0.
- KOZDAS Jan (2002). Nástin historického a urbanisticko architektonického vývoje zahradních a krajinných úprav ve Znojmě a jeho okolí. In: Ročenka Státního okresního archivu ve Znojmě, 2003, 17, 2002, s. 80-114. ISBN 80-239-1625-4
- LAŠŤOVKA M. (1997). Pražský uličník: encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství. 1. vyd. Praha: Libri. 604 s. ISBN 80-85983-23-0

- MAŽÁROVÁ M. (2011): Architektura a urbanismus ve Znojmě 1945–1989, bakalářská práce [online]. Filozofická fakulta Univerzita Palackého, Olomouc. [cit. 2024-04-30]. Dostupné z: https://theses.cz/id/6ga2ub/ARCHITEKTURA_A_URBANISMUS_VE_ZNOJM_1945-1989.pdf
- MOUČKOVÁ M. (1998). Názvy znojemských ulic a náměstí v průběhu věků . In: Ročenka Státního okresního archivu ve Znojmě. 1999, 13. svazek, 1998. s. 103-110.
- NEDVĚDOVÁ V. (2007). Znojemští starostové 1848 – 1918 – sociální a rodinné zázemí komunálního politika, bakalářská práce [online]. Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno. s. 16–18. [cit. 2024-04-30]. Dostupné z: http://www.is.muni.cz/th/146163/ff_b/Znojemsti_starostove_III.DOC
- OLIVOVÁ - NEZBEDOVÁ L. a kol. (1995). Pomístní jména v Čechách: o čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest. Vyd. 1. Praha : Academia : Ústav pro jazyk český AVČR. 520 s. : mapy ISBN:80-901072-8-1; 80-200-0554-4
- RAIFFEISENBANK (2024). Profil a historie Raiffeisenbank v ČR [online]. [cit. 2024-04-19] Dostupné z www: <https://www.rb.cz/o-nas/kdo-jsme/profil-a-historie-raiffeisenbank-v-cr>
- RICHTER V., STEHLÍK M. a SAMEK B. (1966). Znojmo. 1. vyd. Praha, Odeon, 221, [ii] s. Památky; Sv. 21
- RUSU M. S. (2021) Sequencing toponymic change: A quantitative longitudinal analysis of street renaming in Sibiu, Romania [online]. PLoS ONE 16(5): e0251558. [cit. 2024-04-19] Dostupné z www: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0251558>
- ŠINDELÁŘOVÁ J. (2010). Klasifikace českých a slovenských urbanonym. In: Mnohotvárnost a specifičnost onomastiky. IV. česká onomastická konference. 15. - 17. září 2009, Ostrava. Sborník příspěvků / Ostrava: Ostravská univerzita, s. 463-472.
- ŠÍPEK Z (1999). Anton Vrbka (1860-1939). Jižní Morava. 1999, roč. 35, č. 38, s. 306-308.
- ŠMILAUER V (1963). Úvod do toponomastiky: (nauky o vlastních jménech zeměpisných), Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 219 s.
- ŠRÁMEK R. (1990). Urbanonymie a urbonymie. Onomastický zpravodaj ČSAV. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV, roč. 31, s. 73. ISSN 0232-0266
- ŠRÁMEK R. (1991). Úvod do obecné onomastiky, Úvod do obecné onomastiky. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 191 s. ISBN 80-210-2027-X.
- ZNOJMOCITY (2010). Obchodní dům Dyje [online]. [cit. 2024-03-15] Dostupné z www: <https://www.znojmocity.cz/42-obchodni-dum-dyje/d-2856>
- ZNOJMOCITY (2017). Info o Znojmě [online]. [cit. 2024-04-30] Dostupné z www: <https://www.znojmocity.cz/historie%2Da%2Dpamatky/d-3021/p1=96718>

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Zachycené změny v názvech ulic v letech 1918 až 1938 (pozn. 1 – politická oslavná, 2 – politické historické datum/ místo/ událost, 3 – politická hodnota, 4 – politický geografický bod, 5 – neutrální, 6 – neutrální oslavné)

DO 1918 (NĚMECKY)	1918 - 1938 (ČESKY)	TYP DO 1918	TYP 1918 - 1938
MARKOMANNGASSE	Bezručova	1	6
HEIMGASSE	Bolzánova	5	6
NORDWESTBAHNSTRASSE	U dráhy	5	5
OBERER PLATZ	nám. Svobody	5	4
FRIEDHOFGASSE	Hübnerova	5	6
EXEZIERPLATZ	Dobytčí trh	5	5
FRAUENGASSE	Klácelova	5	6
ALBRECHTSGASSE	Kosmákova	1	6
TESWITZERSTRASSE	Josefa Kotka	5	1
FRIEDHOFGASSE	Krátká	5	5
BRUCKERSTRASSE	Loucká třída	5	5
KAISER FR. JOSEF-PLATZ	Masarykovo nám.	1	1
QUERGASSE	U vodovodu	5	5
SALISPLATZ	Nám. Republiky	1	6
DIWISCHPLATZ	Divišovo nám.	6	3
NEUSTIFTGASSE	Palackého třída	5	6
STAATSBAHN STRASSE	Průmyslová	5	5
FRANZISKANERPLATZ	Školská	6	5
MARIAHILFERSTRASSE	Kernekerova třída	3	1
BAHNHOFSTRASSE	Wilsonova třída	5	1
SACKGASSE	Slepá	5	5
ZEUGHAUSPLATZ	Slepičí trh	5	5
ALTSTADTGASSE	Úvoz	5	5
OTOKARPLATZ	Václavské nám.	1	6
KLEINE FRÖHLICHERGASSE	Vlkova	5	1
ALBRECHTSPLATZ	Žižkovo nám.	1	1

Příloha č. 2: Zachycené změny v názvech ulic v letech 1938 až 1945 (pozn. 1 – politická oslavná, 2 – politické historické datum/ místo/ událost, 3 – politická hodnota, 4 – politický geografický bod, 5 – neutrální, 6 – neutrální oslavné)

1918 - 1938 (ČESKY)	1938 - 1945 (NĚMECKY)	TYP 1918 - 1938	TYP 1938 - 1945
RAŠÍNOVA TŘÍDA	Hermann Göringgasse	1	1
28. ŘÍJNA	Tannenberg Strasse	2	2
ANTONÍNSKÁ	Mittlere Ledertalgasse	1	5
BALA	Kamillo Horn Gasse	4	1
BEZRUČOVA	Mackensenstrasse	6	1
BOČNÍ	Zwieselgasse	5	5
BOLZÁNOVA	Heimgasse	6	5
BRATRSTVA	Holzwebergasse	3	1
BRNĚNSKÁ	Zur Säge	5	5
K LIDOVÉMU DOMU	Leskastrasse	5	5
DOBROVSKÉHO	Eichendorfgasse	6	4
GUST. HABERMANA	K. Bornemannstrasse	1	1
FEJFALÍKOVA	Obornygasse	6	6
JAHNOVA	Jahngasse	6	6
HÁLKOVA	Holbaugasse	6	5
NÁM. SVOBODY	Konrad Heinleinplatz	4	1
HUSITSKÁ	Winzlergasse	1	1
JIRÁSKOVA	Johann Brantnergasse	6	1
DOBYTČÍ TRH	Peter Rossegerpark	5	6
JUGOSLÁVSKÁ	Marburgerstrasse	4	4
JUNGMANNOVA	Wendroschgasse	6	1
KLÁCELOVA	Frauengasse	6	5
KOSMÁKOVA	Zeppelingasse	6	6
JOSEFA KOTKA	Flurgasse	1	5
KRAPKOVA	Am Weiher	1	5
KRÁTKÁ	Kurze Gasse	5	5
KUNŠTÁTSKÁ TŘÍDA	Dr. Heinrich Homma Strasse	5	1
ČESKÝCH LEGIÍ	Hans Watzlik Gasse	3	3
LOUCKÁ TŘÍDA	Bruckerstrasse	5	5
ŠVEHLOVO NÁM.	Albert Leo Schlagetter Platz	1	1
MASARYKOVO NÁM.	Adolf Hitlerplatz	1	1
NÁM. STŘELECKÉ	Schützenplatz	1	2

NÁM. REPUBLIKY	Salisplatz	6	1
DIVIŠOVO NÁM.	Diwischplatz	3	6
OTOKARA BŘEZINY	Planetta Gasse	6	6
PALACKÉHO TŘÍDA	Neustiftgasse	6	5
PALLIARDIHO	Str. des Infant. Regiments 99	6	3
PASTEUROVA	Alexander Pock Gasse	6	6
POLSKÁ	Danzigerstrasse	3	5
PROKOPA HOLÉHO	Raifeisengasse	1	6
ŠKOLSKÁ	Franziskanerplatz	5	6
RIEGROVA TŘÍDA	Bismarkstrasse	1	1
WILSONOVA TŘÍDA	Strasse des 9. Oktober	1	2
RUMUNSKÁ	Richard Wagner Gasse	4	1
RŮŽENY SVOBODOVÉ	Mozartstrasse	6	6
SLEPÁ	Sackgasse	5	5
SLEPIČÍ TRH	Zaughausplatz	5	5
SLOVENSKÁ	Niebelungengasse	4	1
SMETANOVA	Johann Hasse Strasse	6	6
STANISLAVA ZE ZNOJMA	Brucktgasse	6	5
STOJANOVA	Kolbenhegergasse	1	6
SVATOPLUKA ČECHA	Dr. Karl Bachergasse	6	1
TŘEBÍZSKÉHO	Beethowengasse	6	6
KOMERSOVA	Komersgasse	1	1
TYRŠOVA	Friesengasse	1	4
U DOMOVINY	Adalbert Stifter Gasse	5	6
U OBŘÍ HLAVY	Rabensteingasse	5	1
ÚPRKOVA	Kernstockgasse	6	6
VÁCLAVSKÉ NÁM.	Ottokarplatz	6	1
VLKOVA	Kleine Fröhlichergasse	1	5
VRCHLICKÉHO	Haydn Gasse	6	6
ZBOROVSKÁ	Franz Schubertgasse	2	1
ŽIŽKOVO NÁM.	Horst Wesselplatz	1	1

Příloha č. 3: Zachycené změny v názvech ulic v letech 1945 až 1948 (pozn. 1 – politická oslavná, 2 – politické historické datum/ místo/ událost, 3 – politická hodnota, 4 – politický geografický bod, 5 – neutrální, 6 – neutrální oslavné)

1938 - 1945 (NĚMECKY)	1945 - 1948	TYP 1938 - 1945	TYP 1945 - 1948
HERMANN GÖRINGGASSE	Rašínova třída	1	1
TANNENBERG STRASSE	28. října	2	2
MITTLERE LEDERTALGASSE	Antonínská	5	1
KAMILLO HORN GASSE	Horní Bala	1	4
SEUMEGASSE	Benjamína Kličky	6	6
MACKENSENSTRASSE	Bezručova	1	6
ZWIESELGASSE	Boční	5	5
HEIMGASSE	Bolzánova	5	6
M.ESCHENBACH- EBNERGASSE	Boženy Němcové	6	6
HOLZWEBERGASSE	Bratrstva	1	3
DR. HUGO LEDERERGASSE	Bratří Čapků	6	6
ZUR SÄGE	Brněnská	5	5
WEIDLGASSE	K Parku	6	5
WITTLAKGASSE	pplk. Coufala	1	1
BUCHBERGERSTRASSE	Vančurova	1	6
LESKASTRASSE	K lidovému domu	5	5
EICHENDORFGASSE	Dobrovského	4	6
K. BORNEMANNSTRASSE	Gust. Habermana	1	1
WÜLERSDORFERGASSE	Dvořákova	1	6
HÖRMANNGASSE	Erbenova	6	6
OBORNYGASSE	Fejfalíkova	6	6
JAHNGASSE	Titova	6	1
HOLBAUGASSE	Hálkova	5	6
HÖCKSTRASSE	Havlíčkova	1	6
KONRAD HEINLEINPLATZ	Stalinovo náměstí	1	1
HÜBNERGASSE	Horova	6	6
WINZLERGASSE	Husitská	1	1
LUTHERGASSE	Chelčického	1	6

ZUM SCHLACHTHAUS	I.P. Pavlova	5	6
HAUKSTRASSE	Malinovského	6	1
GABELSBERGERSTRASSE	Janáčkova	6	6
RAPENGASSE	Jarošova	1	1
JOHANN BRANTNERGASSE	Jiráskova	1	6
PETER ROSSEGERPARK	Jubilejní park	6	3
MARBURGERSTRASSE	Jugoslávská	4	4
WENDROSCHGASSE	Jungmannova	1	6
FRAUENGASSE	Klácelova	5	6
KALCHERGASSE	Kollárova	1	6
ZEPPELINGASSE	Kosmákova	6	6
FLURGASSE	Kotka Josefa	5	1
AM WEIHER	Krapkova	5	1
DR. HEINRICH HOMMA STRASSE	Kunštátská třída	1	5
HABERLERGASSE	Lidická	1	3
BRUCKERSTRASSE	Loucká třída	5	5
MARKOMANNENGASSE	Lužická	1	4
WOLFGANGGASSE	Mahenova	6	6
ALBERT LEO SCHLAGETTER PLATZ	Máchovo nám.	1	6
MARIENPLATZ	Benešovo nám.	6	6
ADOLF HITLERPLATZ	Masarykovo nám.	1	1
SCHILLERSTRASSE	Mládeže	6	3
SCHWEIGHOFER HOF	Na rejdišti	5	5
SCHÜTZENPLATZ	Nám. Střelecké	2	1
SALISPLATZ	Nám. Republiky	1	6
DIWISCHPLATZ	Divišovo nám.	6	3
KARL HANS STROBLGASSE	Oldřicha ze Znojma	5	1
PLANETTA GASSE	Otokara Březiny	6	6
NEUSTIFTGASSE	Palackého třída	5	6
STR. DES INFANT. REGIMENTS 99	Palliardiho	3	6
ALEXANDER POCK GASSE	Pasteurova	6	6

DANZIGERSTRASSE	Polská	5	3
JUNGNICKELGASSE	Leninova třída	6	1
NEUGASSE	Pražákova	5	1
RAIFEISENGASSE	Prokopa Holého	6	1
FRANZISKANERPLATZ	Školská	6	5
GREGOR ZAWADILGASSE	Puškinova	6	6
FRÖBELGASSE	Raisova	6	6
BISMARCKSTRASSE	Riegrova	1	1
KERNEKERSTRASSE	Rooseveltova	1	1
STRASSE DES 9. OKTOBER	Wilsonova	2	1
RICHARD WAGNER GASSE	Rumunská	1	4
MOZARTSTRASSE	Růženy Svobodové	6	6
WISNARGASSE	Sládkova	6	6
SACKGASSE	Slepá	5	5
ZAUGHAUSPLATZ	Slepičí trh	5	5
NIEBELUNGENGASSE	Slovenská	1	4
JOHANN HASSE STRASSE	Smetanova	6	6
UMFAHRT-STRASSE	Sokolská	5	3
BRUCKTGASSE	Stanislava ze Znojma	5	6
KOLBENHEGERGASSE	Stojanova	6	1
KOLBSTRASSE	Marxova	6	1
DR. KARL BACHERGASSE	Svatopluka Čecha	1	6
BEETHOWENGASSE	Třebízského	6	6
KOMERSGASSE	Tylova	1	6
FRIESENGASSE	Tyršova	4	1
ADALBERT STIFTER GASSE	U Domoviny	6	5
RABENSTEINGASSE	U Obří hlavy	1	5
KERNSTOCKGASSE	Úprkova	6	6
OTTOKARPLATZ	Václavské nám.	1	6
KLEINE FRÖHLICHERGASSE	Vlkova	5	1
HAYDN GASSE	Vrchlického	6	6
KELTENGASSE	Wolkerova	6	6
FRANZ SCHUBERTGASSE	Zborovská	1	2

HORST WESSELPLATZ	Žižkovo nám.	1	1
--------------------------	--------------	---	---

Příloha č. 4: Zachycené změny v názvech ulic v letech 1948 až 1989 (pozn. 1 – politická oslavná, 2 – politické historické datum/ místo/ událost, 3 – politická hodnota, 4 – politický geografický bod, 5 – neutrální, 6 – neutrální oslavné)

1945 - 1948	1948 - 1989	TYP 1945 - 1948	TYP 1948 - 1989
RAŠÍNOVA TŘÍDA	Gottwaldova	1	1
HORNÍ BALA	Bala	4	4
K PARKU	Bulharská	5	4
VANČUROVA	Julia Fučíka	6	1
K LIDOVÉMU DOMU	Dělnická	5	3
MICHALSKÉ NÁM.	Divišovo nám.	6	6
GUST. HABERMANA	Nikose Belojanise	1	1
U DRÁHY	Dimitrovova	5	1
NA VÍDEŇCE	Dukelských bojovníků	4	1
MENDLOVA	F. J. Curie	6	6
TITOVA	Revoluční	1	3
VÝSTAVNÍ	Fráni Kopečka	5	6
K PILE	Hakenova	5	6
STALINOVO NÁMĚSTÍ	náměstí Kosmonautů	1	3
JUBILEJNÍ PARK	Hybešův sad	3	6
BENEŠOVO NÁM.	Nám. Vítězství	6	3
MASARYKOVO NÁM.	Náměstí míru	1	3
VRBKOVA	Melkusova	6	6
U VODOVODU	Mičurinova	5	6
NÁM. STŘELECKÉ	Nám. Armády	1	1
NÁM. KOMENSKÉHO	Nám. Komenského	5	3
NAPAJEDLA	Napajedla	6	3
OLDŘICHA ZE ZNOJMA	Oldřicha ze Znojma	1	5
PRŮMYSLOVÁ	25. Února	5	5
ŠKOLSKÁ	Přemyslovců	5	1

ROOSEVELTOVA	Pohraniční stráž	1	3
WILSONOVA	Engelsova	1	1
NA VÍDEŇCE	Dukelských bojovníků	4	1

Příloha č. 5: Zachycené změny v názvech ulic od roku 1989 do současnosti (pozn. 1 – politická oslavná, 2 – politické historické datum/ místo/ událost, 3 – politická hodnota, 4 – politický geografický bod, 5 – neutrální, 6 – neutrální oslavné)

1948 - 1989	PO 1989	TYP 1948 - 1989	TYP PO 1989
GOTTWALDOVA	17. listopadu	1	2
JULIA FUČÍKA	Čermákova	1	1
NIKOSE BELOJANISE	Dr. Mareše	1	1
DIMITROVOVA	Dr. Milady Horákové	1	1
REVOLUČNÍ	Fischerova	3	6
A. ZÁPOTOCKÉHO	Holandská	1	4
NÁMĚSTÍ KOSMONAUTŮ	Horní náměstí	3	5
MALINOVSKÉHO	J. Palacha	1	1
HYBEŠŮV SAD	Jubilejní park	6	3
NÁM. VÍTĚZSTVÍ	Mariánské nám.	3	6
NÁMĚSTÍ MÍRU	Masarykovo nám.	3	1
NÁM. ARMÁDY	Nám. Armády	1	1
LENINOVA	Pontassievská	1	3
25. ÚNORA	Průmyslová	5	5
POHRANIČNÍ STRÁŽE	Rooseveltova	3	1
ENGELSOVA	Rudoleckého	1	6
MARXOVA	Studentská	1	5
LIPOVÁ	Uhelná	5	5
U ČERVENÉHO MOSTU	Vítězslava Nováka	5	6